

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. lapkričio 22 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Andžej Maciejewski, Antano Simniškio, Algirdo Taminsko, Egidijos Tamošiūnienės, ir Jūratės Varanuskaitės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės Gyvenamųjų namų savininkų bendrijos „Bičiulių gyvenvietė“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Gyvenamųjų namų savininkų bendrijos „Bičiulių gyvenvietė“ ieškinį atsakovei Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos dėl servituto pripažinimo negaliojančiu arba servituto panaikinimo ar jo turinio išaiškinimo, tretieji asmenys Trakų rajono savivaldybės administracija, Gyvenamųjų namų savininkų bendrija „Pabalių slėnis“, uždaroji akcinė bendrovė „Infovega“, G. S., T. V., R. V., D. A., A. K., J. P., D. Š.-P., L. G., I. G., G. K., R. K., D. Z., P. N. (P. N.), S. N., A. M., J. M., N. P., D. P., L. B., A. B., L. D., A. J. (A. J.), E. J., V. J., V. R., R. G.-B., I. B., V. Č., Z. Č. (Z. Č.), G. S.-K., I. K. (I. K.), N. J., A. J. (A. J.), E. J., J. B., D. D., P. B. (P. B.), J. B., N. A., E. A., R. M., R. M., M. Š., D. V.-Š., A. G., Ž. G., M. S., M. P. (M. P.), L. G.-B., R. K., V. T.-K., M. V., J. V., P. R., I. R., A. P., K. P., R. R., B. R., E. B., J. B., M. K., V. K., E. K., C. K., D. Ž., J. B.-Ž., K. R., E. V., K. V., atstovaujamas jo atstovės pagal įstatymą K. R., A. G., D. G., M. M., V. M., I. M., L. M., E. S., V. S., T. M., B. M., R. B., Ž. B., T. P., V. P., D. Z., I. Z., T. D., D. P., I. P., M. P., D. V., I. B., G. B., T. S., V. L., D. K., Z. K., K. D., J. D., E. J., G. G., A. G., R. B., R. B., G. G. R., atstovaujama atstovės pagal įstatymą L. R., A. J. (A. J.), E. K., I. A., P. T., A. B., M. M., D. K. (D. K.), S. B., A. Š., R. M., D. K., A. P., A. A., D. K., M. P., A. K., A. D. (A. D.).

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių žemės servituto nustatymą administraciniu aktu, terminą administraciniam aktams apskusti ir jo praleidimo teisinės pasekmės, servituto panaikinimą išnykus būtinumui ir sutapus tarnaujančiojo ir viešpatuojančiojo daikto savininkui, taip pat reikalavimus, keliamus ieškinio dalykui, bei trečiųjų asmenų, nepareiškančių savarankiškų reikalavimų, įtraukimą į bylą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ (prašė 1) pripažinti Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymą Nr. 2.3-1915-79 „Dėl Nekilnojamojo turto registre įregistruoto žemės sklypo ir teisės į jį rodiklių patikslinimo, žemės sklypo padalijimo bei pagrindinės tikslinės žemės paskirties keitimo Trakų rajone pil. K. E., L. P., A. P. M., M. K. M., G. P. ir V. P.“ ir jo pagrindu žemės sklype, (*duomenys neskkelbtini*) (toliau – ir Žemės sklypas), esančiame (*duomenys neskkelbtini*) nustatytus kelio servitutą (17 831 kv. m, plane pažymėtą skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64) (toliau – ir Kelio servitutas), servitutą – teisę aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servitutą – teisę aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (0,0002 ha, plane nurodytas raidė S1) (toliau – ir Servitutas) niekiniais ir negaliojančiais nuo nustatymo momento; arba 2) panaikinti Žemės sklypui nustatytus kelio servitutą (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servitutą – teisę aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servitutą – teisę aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (0,0002 ha, plane nurodytas raidė S1); arba 3) išaiškinti Žemės sklypui nustatytą kelio servituto (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servituto – teisės aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servituto – teisės aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (0,0002 ha, plane nurodytas raidė S1) turinį ir nustatyti, kad servitutas tik šių (toliau išvardijamų) viešpatuojančiųjų daiktų (žemės sklypų) atžvilgiu: (*duomenys neskkelbtini*) (toliau – ir Bičiulių gyvenvietės žemės sklypai).
3. Ieškovė nurodė, kad Bičiulių gyvenvietės teritorija (toliau – ir Teritorija) buvo suplanuota Trakų rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2003 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. P2-574 „Dėl žemės sklypo (*duomenys neskkelbtini*), detaliojo plano tvirtinimo“ patvirtintu teritorijų planavimo dokumentu, t. y. Žemės sklypo Nr. 186-1 detalioju planu ir jo sprendiniais. Rengiant detalų planą planuojamos teritorijos – žemės sklypo, (*duomenys neskkelbtini*) (7 ha), savininkai ir kartu planavimo organizatoriai buvo fiziniai asmenys K. E., L. P., A. P. M., M. K. M., V. P. ir G. P. Faktinis teritorijos planavimo organizatorius buvo BUAB „Ylsota“, kuri buvo Bičiulių gyvenvietės projekto vykdytoja. Detaliojo plano aiškinamajame rašte nurodyti šie ginčui aktualūs duomenys: (i) planuojama teritorija – žemės sklypas, (*duomenys neskkelbtini*) (7,0 ha); (ii) servitutai nenustatyti; (iii) gretimos teritorijos – privatus žemės sklypai, miškas, VZF; (iv) į planuojamą žemės sklypą patenkama kaimo keliukais. Detaliojo plano sprendiniais buvo suplanuota planuojamą teritoriją padalyti į 36 žemės sklypus, iš jų 35-iesiems nustatyti sodybinio užstatymo naudojimo būdą, o 36-ajam (Žemės sklypui) – infrastruktūros teritorijos naudojimo būdą. Infrastruktūros teritorijos (t. y. Žemės sklypo) naudojimo pobūdis nustatytas teritorijos gatvių tinklui įrengti (I1), teritorijos inžinerinės infrastruktūros tinklams, objektams įrengti ir eksploatuoti (I4). Būtent tam tikslui buvo numatyta ateityje nustatyti ir servitutus – teisę kitiems asmenims eiti, važiuoti, ginti

gyvulius keliu, teisę įrengti ir aptarnauti komunikacijas. Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 2.3-1915-79 Žemės sklypui nustatyti šie servitutai: kelio servitutas – 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64, servitutas – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (0,0002 ha, pažymėtas S1), servitutas – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64.

4. Žemės sklypas (Bičiulių gyvenvietės inžinerinės infrastruktūros teritorija) 2005 m. lapkričio 22 d. pirkimo–pardavimo sutartimi Nr. DA-15492 buvo parduotas teritorijos plėtojajai UAB „Vilsota“, UAB „Vilsota“ 2007 m. vasario 13 d. pirkimo–pardavimo sutartimi Nr. 2580 Žemės sklypą perleido susijusiai įmonei – UAB „Vilbesta“, UAB „Vilbesta“ 2009 m. gruodžio 23 d. pirkimo–pardavimo sutartimi Nr. 17106 1371/17831 Žemės sklypo (dalis žemės sklypo, plane pažymėta ABCD) perleido V. ir E. J., o 2013 m. rugsėjo 23 d. sutartimi dėl nekilnojamojo turto ir nuosavybės teisių perleidimo 16460/17831 Žemės sklypo perleido ieškovei. 2013 m. rugsėjo 23 d. sutarties dėl nekilnojamojo turto ir nuosavybės teisių perleidimo 2.2 punkte nurodyta, kad kartu su Žemės sklypu ieškovei yra perleidžiamos Bičiulių gyvenvietei reikalingos komunikacijos, tinklai, vaikų žaidimo aikštelės, vidaus keliai ir kiti infrastruktūros objektai. Šie objektai ieškovei buvo perduoti pasirašant 2013 m. rugsėjo 23 d. turto perdavimo–priėmimo aktą.
5. Žemės sklypui nustatytas Kelio servitutas buvo suplanuotas siekiant užtikrinti Bičiulių gyvenvietės teritorijoje nekilnojamąjį turtą įsigijusiems asmenims galimybę prie jo patekti (kaip Bičiulių gyvenvietės teritorijos gatvių tinklas), todėl jis negalėjo būti nustatytas administraciniu aktu. Be to, Žemės sklypo nuosavybės teisę perėmus ieškovei, t. y. subjektui, kuris rūpinasi ir administruoja visą Bičiulių gyvenvietės gyventojų bendrąją nuosavybę ir yra įsteigtas išimtinai jų poreikiams tenkinti, servituto poreikis išnyko, gyventojai prie savo nekilnojamojo turto objektų gali laisvai patekti ieškovės žemės sklypu ir nesant galiojančio servituto (nes tam jis ir skirtas, t. y. perleistas neatlygintinai dėl to, kad jo kaina buvo įskaiciuota į visų Bičiulių gyvenvietės žemės sklypų kainą) (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.132 straipsnio 1 dalis, 4.135 straipsnis). Išnykus poreikiui servitutas turi būti panaikintas arba, išaiškinant jo turinį, patikslintas taip, kad viešpatuojančiaisiais daiktais Žemės sklypui nustatyto Kelio servituto atžvilgiu taptų tik ieškinyje išvardyti Bičiulių gyvenvietės žemės sklypai.
6. Ieškovės teigimu, Kelio servituto Žemės sklypui (privaciai nuosavybei) nustatymo pagrindai neatitinka nė vieno iš jo nustatymo metu galiojusių Lietuvos Respublikos žemės įstatymo pagrindų, t. y. nustatytas Kelio servitutas neatitinka Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalies 3 ir 4 punktų sąlygų. Servitutas detalioju planu buvo suplanuotas tam, kad tik Bičiulių gyvenvietės gyventojai turėtų galimybę patekti prie jiems nuosavybės teise priklausančių objektų, t. y. savo žemės sklypų. Toks servitutas galėjo būti nustatytas tik sandoriu arba, esant ginčui, teismo sprendimu, tačiau ne administraciniu aktu. Žemės sklypas yra suformuotas Bičiulių gyvenvietės vidinei inžinerinei infrastruktūrai įrengti, nėra susijęs su jokiais centralizuotos infrastruktūros tiesimo sprendimais, todėl ginčo servitutų jam nustatymas administraciniu aktu prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms (CK 4.111 straipsnis, Žemės įstatymo 23 straipsnis). Ginčo servitutai yra niekiniai ir negaliojantys nuo pat jų registravimo momento, kadangi niekinis ir negaliojantis yra Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo 5.5 punktas.
7. Ieškovė nurodė, kad nors Kelio servitutas teritorijos detalajame plane nurodytas kaip vidinis teritorijos gatvių tinklas, Vilniaus apskrities viršininkas įsakymu 5.1.3 punktu (turėtų būti 5.5.3 punktu) visam Žemės sklypui nustatė Kelio servitutą, visiškai nenurodydamas jo turinio. Dėl tokio nekvalifikuoto sprendimo pastaruoju metu kyla problemų, nes patogumo siekiantys asmenys ima jį interpretuoti kaip neriboto turinio servitutą, suteikiantį teisę Žemės sklypu kaip keliu, skirtu transporto priemonių eismui, naudotis neribotam asmenų ratui. Kelio servitutas niekam, išskyrus Bičiulių gyvenvietės gyventojus, kurie turi patekti prie savo nekilnojamojo turto objektų, nėra būtinas (nors daug kam jis yra patogus, kadangi Bičiulių gyvenvietės sąskaita yra išasfaltuotas, apšviestas, visada nuvalytas ir sutvarkytas).
8. Ieškovė taip pat nurodė, kad pagal Žemės įstatymo 23 straipsnio 3 dalį apskrities viršininkas neturėjo teisės nustatyti servituto nesant išreikštos viešpatuojančiojo daikto savininko valios dėl servituto reikalingumo. Šiuo atveju servitutai buvo planuojami būtent Teritorijoje formuojamiems žemės sklypams, kurie tuo metu dar neegzistavo, nebuvo viešpatuojančiaisiais daiktais, o kadangi visos planuojamos Teritorijos savininkai buvo ir planavimo organizatoriai, būtent jie nustatė vidinius būsimus planuojamos Teritorijos sprendinius. Nustatant servitutus nebuvo sprendžiamas jų atlygintinumo klausimas, nors tokiais atvejais jis privalo būti išspręstas. Žemės sklypas nesiriboja su jokia valstybinės žemės sklypu, be to, apskrities viršininko administracija detaliojo planavimo procese nedalyvavo ir neteikė jokių pasiūlymų dėl detaliojo plano sprendinių. Poreikis naudotis Žemės sklypu patenkant į gretimas teritorijas neegzistuoja iki šiol. Taigi, jeigu servitutai žemės sklypui ir buvo nustatyti, t. y. jei jie galioja, tai tik GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ narių sklypų kaip viešpatuojančiųjų daiktų, atžvilgiu. Toks aiškinimas atitiktų ir CK 4.112 straipsnio 2 dalies nuostatą, pagal kurią, kilus abejonių dėl servituto turinio, laikoma, kad jis yra mažiasias (nustatytas ribotam viešpatuojančiųjų daiktų ratui). Atitinkamai tai yra pagrindas užpildyti spragas, patikslinti (pakeisti) servitutų turinį aiškiai apibrėžiant, kokių viešpatuojančiųjų daiktų atžvilgiu ginčo servitutai galioja. Pagrindo vertinti, kad servitutai turi galėti už Teritorijos ribų, kaip objektyviai būtini, nėra (išskyrus komfortą važiuoti sutvarkyta, apšviesta gyvenvietė, kurios vidaus gatvės yra išimtinai ieškovės ir jos narių sąskaita prižiūrimos ir valomos). Taigi, teismui atmetus primus du alternatyvius ieškinio reikalavimus, Kelio servitutas turi būti patikslintas (pakeistas) nustatant apibrėžtą viešpatuojančiųjų daiktų, kuriems servitutas yra būtinas, ratą.
9. Atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – ir NŽT) su pareikštu ieškiniu nesutiko, prašė jį atmesti kaip nepagrįstą. Nurodė, kad ieškovė apie Žemės sklypui nustatytą servitutą (-us) bei jo turinį ir plotą sužinojo 2013 m. rugsėjo 23 d., todėl, vadovaujantis tuo metu galiojusia Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymu (toliau – ir ABTĮ) 33 straipsnio 1 dalimi (galiojančios redakcijos įstatymo 29 straipsnio 1 dalis), ieškovė skundą teismui dėl 2004 m. kovo 22 d. įsakymo panaikinimo galėjo pateikti iki 2013 m. spalio 23 d., tačiau pateikė tik 2020 m. lapkričio 23 d., t. y. ieškovė praleido ABTĮ 33 straipsnio 1 dalyje nustatytą skundo padavimo terminą ir neprašė jo atnaujinti, todėl šis ieškovės reikalavimas negali būti tenkinamas. Be to, ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminas negali būti atnaujintas, jeigu nuo skundžiamo teisės akto priėmimo ar veiksmo atlikimo arba nuo įstatymo ar kito teisės akto nustatyto klausimo išsprendimo termino pasibaigimo praėjo daugiau kaip dešimt metų, išskyrus atvejus, kai įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatyta nusikalstama veika, susijusi su teisės akto priėmimu, veiksmo atlikimu arba neveikimu ar vilkinimu atlikti veiksmus.
10. Atsakovė taip pat paaiškino, kad ieškovės prašomo panaikinti Kelio servituto vietoje pagal anksčiau suprojektuotus ir patvirtintus teritorijų planavimo dokumentus buvo suprojektuotas ir nustatytas 6 metrų pločio bendrojo naudojimo kelias, skirtas naudoti visuomenei ir jos poreikiams tenkinti. Žemės sklype nustatytas bei registruotas ieškovės ginčijamas Kelio servitutas nuo Žemės sklypo suprojektavimo ir suformavimo visada buvo ir yra bendrojo naudojimo kelias, kuriuo naudotis gali tiek gretimų teritorijų, tiek ir kiti fiziniai asmenys (visuomenė), todėl šio Kelio servituto patikslinimas ar pakeitimas taip pat nėra galimas, kadangi tai prieštarautų byloje esantiems įrodymams bei galiojantiems teisės aktams. Ieškovės reikalavimo nustatyti, kad išnyko Kelio servituto būtinumas, patenkinimas reikštų, kad gretimų teritorijų gyventojai bei kiti asmenys (visuomenė) nuo tokio teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos prarastų galimybę patekti, naudotis Kelio servitutu (CK 4.135 straipsnis). Tam, kad ši galimybė būtų atkurta, reikėtų nustatyti naujus servitutus ir atlikti tinkamo naudoti kito kelio įrengimo darbus, o servituto pabaigos konstatavimas išnykus jo būtinumui galimas tik tada, kai viešpatuojantysis daiktas gali būti tinkamai naudojamas pagal paskirtį ir be nustatyto kelio servituto.
11. Trečiasis asmuo Trakų rajono savivaldybės administracija su ieškiniu nesutiko, prašė jį atmesti kaip nepagrįstą ir visiškai palaikė atsakovės poziciją ir argumentus.
12. Trečiai asmenys GNSB „Pabalių slėnis“, A. J., E. K., I. A., P. T., A. B., M. M. ir kiti (iš viso 17 fizinių asmenų ir vienas juridinis asmuo) prašė ieškinį atmesti. Nurodė, kad ginčijamas Kelio servitutas yra nustatytas ir nepanaikintas istoriškai nuo pat 1998 m., kai buvo formuojamas žemės sklypas. Taigi, šio kelio aktualumas egzistavo dar iki 1998 m., o jo būtinumas ir reikalingumas išliko, nes kelias yra naudojamas iki šiol. Servitutas buvo nustatytas bendrojo naudojimo keliui, kuris yra laikomas tranzitiniu tarp dviejų Trakų rajono savivaldybės vietinės reikšmės kelių (*duomenys neskelbtini*), todėl šio servituto panaikinimas nutrauktų vientisą susisiekimą (*duomenys neskelbtini*)

kaime. Servitutas buvo nustatytas dėl to, kad istoriškai susiformavęs bendrojo naudojimo kelias buvo įtrauktas į Žemės sklypą, todėl būtų visiškai nelogiška, neteisinga ir neteisėta, jeigu, įtraukus bendrojo naudojimo kelią į Žemės sklypą ir šiuo tikslu nustatčius servitutą, vėliau servitutas būtų keičiamas taip, kad tarnautų tik siauram asmenų ratui ir nebeatitiktų savo pirminės paskirties.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

13. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2022 m. liepos 28 d. sprendimu ieškinį atmetė.
14. Teismas nustatė, kad ieškovei su bendraturčiais V. J. ir E. J. priklausantis 1,7831 ha ploto žemės sklypas buvo suformuotas 1998 m. spalio 1 d. (*duomenys neskkelbtini*) kaime abrisu ir 1998 m. gruodžio 3 d. žemės sklypo Nr. 186 ribų planu, kurį parengė Valstybinio žemėtvarkos instituto Vilniaus žemės reformos skyrius. Žemės sklypo 1998 m. spalio 1 d. abrise ir 1998 m. gruodžio 3 d. plane nurodyta, kad Žemės sklypo gretinybė ties taškais 1-2-5-6-7 ir 4-5 yra bendrojo naudojimo 6 m pločio kelias, ir šis punktyrine linija pažymėtas kelias yra nepatekęs į bendro Žemės sklypo plotą. Žemės sklypo privatizavimo byloje esančiame 1998 m. spalio 1 d. Plotų skaičiavimo žiniaraštyje nurodoma, kad įsiterpusių kontūrų plotas – 6 m pločio kelias (0,11 ha) – yra bendrojo naudojimo; šis bendrojo naudojimo kelias yra pažymėtas ir Senujų Trakų kadastro vietovės valstybės išperkamos ir neprivatizuojamos žemės (miško) plane, patvirtintame Vilniaus apskrities viršininko administracijos 1999 m. kovo 25 d. įsakymu Nr. 896. Vilniaus apskrities viršininko 2002 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 1644-79 „Dėl žemės sklypo padalijimo Trakų rajone pil. M. D., V. A., J. J., T. T. S., P. Š. ir S. Š.“ Žemės sklypas padalytas į du žemės sklypus – Nr. 186-1 (plotas 7,00 ha) (toliau – ir Žemės sklypas Nr. 186-1) ir Nr. 186-2 (plotas 7,00 ha) (toliau – ir Žemės sklypas Nr. 186-2). Valstybinio žemėtvarkos instituto Vilniaus žemės reformos skyriaus 2022 m. gegužės 2 d. parengtame Žemės sklypo Nr. 186-1 plotų skaičiavimo žiniaraštyje bei 2002 m. balandžio 30 d. abrise nurodyta, kad Žemės sklypą kerta 6 m pločio bendrojo naudojimo kelias, kuris gretinybių lentelėje nurodytas ties taškais 1-2, 6-7, 6-10, 10-1; taip pat šio skyriaus Žemės sklypo Nr. 186-1 plane nurodyta, kad Žemės sklypo Nr. 186-1 gretinybėje taškuose 1-2, 6-7, 10-1 yra 6 m pločio kelias, kuris nepateko į formuojamo Žemės sklypo Nr. 186-1 ploto ribas. 2002 m. balandžio 30 d. žemės sklypų ribų paženkinimo-parodymo akto 3 punkte nurodyta, kad žemės sklype (-uose) Nr. 0002/186 yra įsiterpęs kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims ar valstybei priklausantis 6 m ploto kelias „be teisės panaikinti, į bendrą plotą neįskaičiuotas, leisti kitiems piliečiams juo naudotis“; 2002 m. balandžio 26 d. Žemės sklypo Nr. 186-1 ir Žemės sklypo Nr. 186-2 plane yra servitutų skiltis, nurodant žemės sklypuose nustatytą kelio servitutą – 17 831 kv. m ploto; 2004 m. vasario 9 d. UAB „Geodimetras“ parengtame Žemės sklypo Nr. 186-1 (*duomenys neskkelbtini*), esančio (*duomenys neskkelbtini*), plano VIII skyriuje bei 2004 m. sausio 15 d. žemės sklypo ribų paženkinimo-parodymo akto 11 punkte nurodyta, kad Žemės sklype Nr. 186-1 yra nustatytas kelio servitutas – teisė naudotis keliu, kurio plotas 1,7831 ha.
15. Trakų rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2003 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. P2-574 „Dėl žemės sklypo (*duomenys neskkelbtini*), detaliojo plano tvirtinimo“ buvo patvirtintas teritorijų planavimo dokumentas, t. y. Žemės sklypo Nr. 186-1 (*duomenys neskkelbtini*), esančio (*duomenys neskkelbtini*), detalusis planas ir jo sprendiniai. 2003 m. spalio 28 d. Įsakymo 1 punkte nurodyta, kad Nekilnojamojo turto registre įregistruotas 70 000 kv. m ploto žemės sklypas dalijamas į trisdešimt šešis sklypus „<...> sklypas, kurio numeris 36 – 17831 kv. m ploto <...>“; šio įsakymo 2 punkte nurodyta, kad „<...> Sklypo Nr. 36 pagrindinė tikslinė naudojimo paskirtis keičiama į kitos paskirties žemę – infrastruktūros teritoriją <...>“. Žemės sklypo Nr. 186-1 (*duomenys neskkelbtini*) detalizajame plane bei jo sprendiniuose nurodyta, kad žemės sklypui Nr. 36 (*duomenys neskkelbtini*) nustatomas kelio servitutas – teisė kitiems asmenims eiti, važiuoti arba ginti gyvulius keliu bei teisė įrengti ir aptarnauti komunikacijas, plotas 17 831 kv. m. Žemės sklypo (*duomenys neskkelbtini*) detaliojo plano aiškinamajame rašte nurodyta, jog detaliojo planu nustatomi servitutai – teisė kitiems asmenims eiti, važiuoti, ginti gyvulius keliu (kodas 10), teisė įrengti ir aptarnauti komunikacijas (kodas 30). Taip pat nurodyta, kad servitutų plotai bus nustatyti atliekant geodezinius matavimus. Aiškinamajame rašte taip pat yra nurodyta, kad „<...> 36-ajame sklype suprojektuotas gatvių tinklas, numatytos teritorijos geriamojo vandens gręžinių, biologinio valymo įrenginių, transformatorinė, priešgaisriniai rezervuarai. Sklypo naudojimo būdas: infrastruktūros teritorija (14). Naudojimo pobūdžiai – teritorijos gatvių tinklui įrengti (11), teritorijos inžinerinės infrastruktūros tinklams, objektams įrengti ir eksploatuoti (14) <...>“.
16. Atsižvelgdamas į 2003 m. spalio 28 d. įsakymą Nr. P2-574 bei juo patvirtintą detalųjį planą ir jo sprendinius, Vilniaus apskrities viršininkas 2004 m. kovo 22 d. priėmė įsakymą Nr. 2.3-1915-79 „Dėl Nekilnojamojo turto registre įregistruoto žemės sklypo ir teisės į jį rodiklių patikslinimo, žemės sklypo padalijimo bei pagrindinės tikslinės žemės paskirties keitimo Trakų rajone pil. K. E., L. P., A. P. M., M. K. M., G. P. ir V. P.“, kuriuo patikslino ir patvirtino žemės sklypo (*duomenys neskkelbtini*) plotą (70 031 kv. m) bei ribas, paskirties keitimą, žemės sklypo padalijimą, žemės sklypų vertę, servitutus bei specialiąsias žemės ir miško naudojimo sąlygas.
17. 2004 m. kovo 22 d. įsakymo 5.5 punktu Žemės sklype Nr. 186-1-36 nustatyti šie servitutai: servitutas – teisė aptarnauti požemines ir antžemines komunikacijas, 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64; servitutas – teisė aptarnauti požemines ir antžemines komunikacijas, 2 kv. m, pažymėtas S1; kelio servitutas – 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64.
18. Pasisakydamas dėl ieškovės reikalavimo pripažinti 2004 m. kovo 22 d. Vilniaus apskrities viršininko įsakymą Nr. 2.3-1915-79 ir jo pagrindu Žemės sklypui įstatytus servitutus niekiniais ir negaliojančiais nuo nustatymo momento, teismas pažymėjo, kad ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įstatymų leidėjas įtvirtino naikinamąjį terminą, kuriam pasibaigus negali būti atnaujinamas administracinio sprendimo taikymo terminas – 10 metų nuo skundžiamo teisės akto priėmimo ar veiksmo atlikimo arba nuo įstatymo ar kito teisės akto nustatyto klausimo išsprendimo termino pasibaigimo. Nors teismų praktikoje pripažįstama, kad gali būti nustatomos šio naikinamojo termino taikymo išimtys, tačiau ieškovė nenurodė ir nagrinėjamoje byloje nenustatytos jokios išimtinės aplinkybės, kurios sudarytų pagrindą konstatuoti, kad šiuo atveju būtų neteisinga taikyti proceso teisės normose (ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje) nustatytą naikinamąjį terminą. Teismas nusprendė, kad ieškovė apie Žemės sklypui nustatytus ginčijamus servitutus bei jų turinį ir plotą sužinojo 2013 m. rugsėjo 23 d., todėl, vadovaujantis tuo metu galiojusia ABTĮ 33 straipsnio 1 dalimi (galiojančios redakcijos įstatymo 29 straipsnio 1 dalis) ieškinį teismui dėl 2004 m. kovo 22 d. įsakymo panaikinimo galėjo pateikti iki 2013 m. spalio 23 d., tačiau pateikė tik 2020 m. lapkričio 26 d., t. y. praėjus daugiau nei 16 metų nuo skundžiamo akto priėmimo. Kadangi ieškovė praleido ABTĮ 33 straipsnio 1 dalyje (galiojančios redakcijos įstatymo 29 straipsnio 1 dalis) nustatytą vieno mėnesio terminą bei ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytą naikinamąjį 10 metų terminą reikalavimui dėl administracinio akto panaikinimo pareikšti, ieškovės reikalavimas pripažinti 2004 m. kovo 22 d. įsakymą ir jo pagrindu Žemės sklypui nustatytus kelio servitutą (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servitutą – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64), servitutą – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (0,0002 ha, plane nurodytas raide S1) niekiniais ir negaliojančiais nuo nustatymo momento atmetinas šiuo pagrindu.
19. Pasisakydamas dėl alternatyvių ieškinio reikalavimų panaikinti Žemės sklypui nustatytus: Kelio servitutą, servitutą – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, servitutą – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, arba išaiškinti Žemės sklypui nustatytų servitutų turinį ir nustatyti, kad servitutai galioja tik konkrečių viešpataujančiųjų daiktų (žemės sklypų) atžvilgiu, teismas nurodė, kad iš byloje esančių duomenų matyti, jog į 14 ha ploto žemės sklypą (*duomenys neskkelbtini*), kuris, Vilniaus apskrities viršininko administracijos 1999 m. gegužės 4 d. sprendimu Nr. 79-5796 atkūrus nuosavybės teises į jį grąžinant žemę natūra, o vėliau jį Vilniaus apskrities viršininko 2002 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 1644-79 „Dėl žemės sklypo padalijimo Trakų rajone pil. M. D., V. A., J. J., T. T. S., P. Š. ir S. Š.“ padalijus į du žemės sklypus Nr. 186-1, 7 ha ploto, ir Nr. 186-2, 7 ha ploto, pateko bendrojo naudojimo kelias. Byloje esantys įrodymai patvirtina, kad bendrojo naudojimo 6 m pločio kelias greta Žemės sklypo oficialiai egzistavo nuo 1998 m. spalio 1 d. Tą patvirtina 1998 m. spalio 1 d.

abrisas ir 1998 m. gruodžio 3 d. žemės sklypo Nr. 186 ribų planas, 2002 m. gegužės 2 d. Valstybinio žemėtvarkos instituto Vilniaus žemės reformos skyriaus rengtas Žemės sklypo Nr. 186-1 plotų skaičiavimo žiniaraštis, 2002 m. balandžio 30 d. abrisas, 2002 m. balandžio 30 d. žemės sklypų ribų paženklinimo-parodymo aktas, 2002 m. gegužės 2 d. Valstybinio žemėtvarkos instituto Vilniaus žemėtvarkos skyriaus Žemės sklypo Nr. 186-1 planas. Atsižvelgdamas į tai teismas konstatavo, kad ginčijamą 2004 m. kovo 22 d. įsakymu (5.5 punktas) servitutai buvo nustatyti teisėtai, vadovaujantis Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalies 4 punktu, turint tikslą nustatyti servitutus, suteikiančius teisę tiesti centralizuotus (bendro naudojimo) inžinerinės infrastruktūros tinklus (požemines ir antžemines komunikacijas), kelius bei takus, jais naudotis ir juos aptarnauti; servitutai buvo nustatyti visuomenės poreikiams tenkinti, jais gali naudotis visi suinteresuoti asmenys. Teismas pažymėjo, kad nė vienas tretiesiems asmenims (GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ gyventojams) nuosavybės teise priklausantis žemės sklypas nėra pažymėtas kaip viešpataujantysis daiktas, todėl atmetė kaip nepagrįstus ieškovės argumentus, kad servitutas buvo nustatytas išimtinai tik trečiųjų asmenų – GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ narių – naudai ir gali būti naudojamas tik jų. Teismas taip pat nusprendė, kad nėra pagrindo išvadai, jog ieškovė yra visų viešpataujancijų ir visų tarnaujancijų daiktų savininkė, todėl ieškovės argumentus, jog servitutas turi būti panaikintas, atmetė ir konstatavo, kad nagrinėjamu atveju nėra CK 4.132 straipsnio 1 dalyje nustatytos servituto pabaigos sąlygos.

20. Teismas nusprendė, kad Žemės sklype nustatytas Kelio servitutas yra aktualus bei būtinas susisiekimui tarp dviejų Trakų rajono savivaldybės vietinės reikšmės kelių – tai yra tranzitinis kelias ir būtent šio kelio servituto išsaugojimas užtikrina nenutrūkstamą automobilių judėjimą visai (*duomenys neskelbtini*) gyvenvietei. Ieškovės reikalavimo nustatyti, kad išnyko Kelio servituto būtinumas, patenkinimas reikštų, jog gretimų teritorijų gyventojai bei kiti asmenys (visuomenė) nuo tokio teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos prarastų galimybę patekti į savo žemės sklypus ir naudotis kelio servitutu, kuris buvo ir yra nustatytas bei tarnauja visiems suinteresuotiems asmenims, visai visuomenei. Tam, kad ši galimybė būtų atkurta, reikėtų nustatyti naujus servitutus ir atlikti kito tinkamo naudoti kelio įrengimo darbus, o servituto pabaigos konstatavimas išnykus jo būtinumui galimas tik tada, kai viešpataujantysis daiktas gali būti tinkamai naudojamas pagal paskirtį ir be nustatyto kelio servituto.
21. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ apeliacinį skundą, 2023 m. vasario 9 d. nutartimi Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. liepos 28 d. sprendimą paliko iš esmės nepakeistą, patikslino sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo.
22. Teisėjų kolegija pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad ieškovė praleido ABTĮ 33 straipsnio 1 dalyje (galiojančios redakcijos įstatymo 29 straipsnio 1 dalis) nustatytą vieno mėnesio terminą reikalavimui dėl Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. 2.3-1915-79 ir jo pagrindu Žemės sklypui nustatytų servitutų pripažinimo niekiniais ir negaliojančiais pareikšti bei ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytą naikinamąjį 10 metų terminą šiam reikalavimui pareikšti, todėl ieškovės reikalavimas dėl 2004 m. kovo 22 d. įsakymo ir jo pagrindu nustatytų servitutų pripažinimo niekiniais ir negaliojančiais yra atmestinas vien šiuo pagrindu.
23. Teisėjų kolegija pripažino nepagrįstais ieškovės argumentus, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, jog į Žemės sklypą pateko 6 m pločio 0,05 ha ploto bendrojo naudojimo kelias, ir kad tokia išvada prieštarauja byloje esantiems įrodymams. Kolegijos vertinimu, bylos duomenys patvirtina, jog formuojant Žemės sklypą bendrojo naudojimo kelias nepateko į formuojamo Žemės sklypo ribas. 2003 m. spalio 28 d. įsakymu patvirtinus Žemės sklypo Nr. 186-1 detalų planą ir jo sprendinius, vietoje 6 m pločio kelio, kuris buvo nustatytas 1998 m. spalio 1 d. abrise ir 1998 m. gruodžio 3 d. plane, buvo nustatytas kelio servitutas. Atsižvelgdama į tai, kad tiek detalizajame plane, tiek aiškinamajame rašte yra pažymėtas nustatyto kelio servituto Žemės sklype Nr. 186-1 egzistavimo faktas, suteikiant kitiems asmenims teisę eiti, važiuoti ar ginti gyvulius keliu, ir į tai, kad bendrojo naudojimo kelias yra pažymėtas sutartiniais ženklais skirtingų laikotarpių abrisuose, planuose, nurodytas planų gretinybių lentelėse, aprašomas ribų paženklinimo aktuose, teisėjų kolegija nusprendė, jog yra pagrindas išvadai, kad bendrojo naudojimo kelias greta Žemės sklypo egzistavo ir kad būtent šis bendrojo naudojimo kelio plotas buvo pašalintas iš Žemės sklypo bendro ploto, t. y. buvo greta jo. Dėl to bendrojo naudojimo kelias, kuris vėliau tapo Kelio servitutu, buvo nustatytas neapibrėžtam asmenų ratui, nustatant, kad servitutu nustatomas kelias yra bendrojo naudojimo, be teisės panaikinti.
24. Teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo sutikti ir su ieškovės teiginiais, kad gretimų gyvenviečių gyventojams nėra būtinumo naudotis Kelio servitutu, nes nei nustatant Kelio servitutą, nei dabar servitutas tranzitinio eismo užtikrinti negali. Byloje pateikti įrodymai – Trakų rajono savivaldybės administracijos 2020 m. lapkričio 20 d. raštas „Dėl kelio servituto“, Trakų rajono savivaldybės 2020 m. lapkričio 25 d. raštas „Dėl kelio užvaro“ ir kt., kolegijos vertinimu, patvirtina, kad ginčo kelias yra tranzitinis (užtikrinantis susisiekimą tarp gyvenviečių). Ieškovės į bylą pateiktose 2020 m. birželio 1 d. savivaldybės išvadoje taip pat nurodytas servitutinio kelio būtinumas, užtikrinantis aplinkinių gyvenviečių gyventojų patekimą prie jiems nuosavybės teise priklausančio turto; nustatyta, kad ginčo keliu naudojasi gretimų kaimo gyventojai, kurie neturi kitos galimybės patekti prie savo sodybų, servituto panaikinimas neatitiktų savivaldybės interesų ir reikėtų ieškoti galimybių įrengti kelią gretimų kaimo gyventojams.
25. Teisėjų kolegija nusprendė, kad Kelio servituto būtinumas ir poreikis nėra išnykę, be to, visas tarnaujantysis ir viešpataujantysis daiktas nepriklauso ieškovei, todėl neegzistuoja nė vienas iš ieškovės nurodomų servituto pasibaigimo pagrindų. Pateiktuose viešo registro išrašuose nėra duomenų, kad nors vienam iš trečiųjų asmenų ieškovės pusėje nuosavybės teise priklausantis žemės sklypas būtų pažymėtas kaip viešpataujantysis daiktas, o tai leidžia teigti, jog servitutas nebuvo išimtinai nustatytas nė vieno iš šių trečiųjų asmenų naudai.
26. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nėra pagrindo tenkinti ir alternatyvaus ieškinio reikalavimo – išaiškinti servitutų turinį ir nustatyti, kad servitutai galioja tik ieškinyje išvardytų viešpataujancijų daiktų (žemės sklypų) atžvilgiu, nes byloje nustatyta, kad Kelio servitutas buvo nustatytas naudojantis neapibrėžtam asmenų ratui bendrojo naudojimo keliu, be kita ko, šį servitutą nustatant tik dėl to, kad istoriškai susiformavęs bendrojo naudojimo kelias, kuris skirtas naudotis neapibrėžtam asmenų ratui, buvo įtrauktas į Žemės sklypą; šis ginčo servitutas nuo Žemės sklypo suprojektavimo ir suformavimo visada buvo ir yra bendro naudojimo kelias, kuriuo gali naudotis tiek gretimų teritorijų gyventojai, tiek ir kiti suinteresuoti asmenys, ir akivaizdu, kad tokio reikalavimo patenkinimas pažeistų nepertraukiamą bei vientisą susisiekimą (*duomenys neskelbtini*) kaime.
27. Vertindama ieškovės argumentus, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai kaip trečiuosius asmenis į bylą įtraukė GNSB „Pabalių slėnis“ ir visus jos gyventojus, nors skundžiamame sprendime nepasisakė dėl jokių šių asmenų teisių ir teisėtų interesų, teisėjų kolegija nurodė, kad šiuo atveju teismo sprendimas tretiesiems asmenims aktualus, nes nuo jo priklauso, ar tretieji asmenys toliau turės nevaržomą galimybę naudotis servitutiniu keliu, kad patektų į savo žemės sklypus bei juose esančius gyvenamuosius namus; kilęs ginčas ir jo išsprendimas šioje byloje netiesiogiai paveiks trečiųjų asmenų teises, nes nuo to priklausys, ar jie turės galimybę toliau naudotis vietoje nurodomo bendrojo naudojimo kelio nustatytu Kelio servitutu.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

28. Kasaciniu skundu ieškovė GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ prašo iš trečiųjų asmenų sąrašo pašalinti: GNSB „Pabalių slėnis“; A. J., E. K., I. A., P. T., A. B., M. M., D. K., S. B., A. Š., R. M., D. K., A. P., A. A., D. K., M. P., A. K., A. D., panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinių tenkinti; jeigu būtų nuspręsta, kad ginčo dalies dėl kitų servitutų panaikinimo išnagrinėti negalima, šią bylos dalį grąžinti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 28.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalį, apibrėžiančią baigtinį servituto nustatymo administraciniu

aktu atvejų sąrašą, pažeidė CK 4.117–4.120 straipsnių, 4.123 straipsnio normas, reguliuojančias servitutų rūšis ir turinį, todėl teisėtų pripažino Kelio servitutą, nustatytą nesant Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto pagrindo. Kelio servituto turinys nepagrįstai buvo išaiškintas kaip teisė tiesti centralizuotus bendrojo naudojimo kelius ir centralizuotais bendrojo naudojimo keliais pripažinti privačių asmenų lėšomis paklotą asfaltą, skirtą ne patekti prie konkrečių objektų, o „tranzitu“, galiojanti nesant viešpatuojančiojo daikto. Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalies 4 punkte, kuriuo savo išvadas grindė teismai, yra įtvirtinti kitos paskirties servitutai (CK 4.123 straipsnis), t. y. servitutai, suteikiantys teisę tiesti požemines ir antžemines komunikacijas, aptarnauti jas bei jomis naudotis, taip pat kiti servitutai. Kelio servitutas ir kitos paskirties servitutas yra dvi skirtingos servitutų rūšys. Kelio servituto turinį reguliuoja CK 4.117–4.120 straipsniai, kurie kelio servitutą sieja išimtinai tik su teise naudotis pėsčiųjų taku, antžeminėmis transporto priemonėmis skirtu keliu ir taku galvijams varyti, o Žemės įstatymo 23 straipsnyje kelio servitutas aiškinamas dar siauriau, nes yra siejamas tik su galimybe eiti ir privažuoti. Pagal šį teisinį reglamentavimą, Kelio servitutas nesuteikia teisės tiesti centralizuotus kelius ar kitą centralizuotą infrastruktūrą.

- 28.2. Teismai Kelio servituto teisėtumo ir galiojimo klausimą sprendė vadovaudamiesi ne jo būtinumu, o išimtinai tik jo patogumo atskirai asmenų grupei kriterijumi, t. y. Kelio servitutą reikalingu pripažino ne dėl to, kad be jo nebūtų įmanoma patekti prie kokio nors viešo ar privataus nekilnojamojo turto objekto, o todėl, kad jo egzistavimas neva suformuoja „tranzitą“, yra patogus. Nuosavybės teisės suvaržymas servitutu yra galimas tik tais atvejais, kai tai yra objektyviai būtina, t. y. kai nenustačius servituto kitas asmuo (viešpatuojančiojo daikto savininkas) neturi galimybės savo turto naudoti pagal paskirtį. Teismai nenustatė privalomų Kelio servituto turinio elementų – viešpatuojančiojo daikto ir jo savininko, aiškiai išreikštos viešpatuojančiuoju tampančio turto savininko valios. Kelio servitutas nustatomas patekti prie konkrečių objektų, taigi viešpatuojančiojo daikto nustatymas ir viešpatuojančiuoju tampančio daikto savininko valia yra privalomos kelio servituto nustatymo sąlygos (CK 4.124 straipsnio 3 dalis), o jos ginčo atveju nenustatytos. Apskritis viršininkas neturėjo teisės nustatyti servituto nesant išreikštos viešpatuojančiojo daikto savininko valios dėl servituto reikalingumo (Žemės įstatymo 23 straipsnio 3 dalis). Teismai, nusprenddami, kad Žemės sklypui nustatytas Kelio servitutas suteikia teisę tiesti centralizuotus bendrojo naudojimo kelius, pažeidė CK 4.117–4.120 straipsnius, nustatančius baigtinį kelio servitutą suteikiamų teisių viešpatuojančiojo daikto savininkui sąrašą, t. y. eiti, važiuoti, ginti gyvulius. Neišaiškintos konkrečios servituto turėtojams suteikiamos naudojimosi Žemės sklypu teisės, nors įstatymas tą imperatyviai nustato (CK 4.112 straipsnio 1 dalis). Žemės sklypas pagal galiojantį teisinį reglamentavimą negali būti paverstas viešuoju keliu.
- 28.3. Teismai netinkamai taikė ir aiškino Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 18 straipsnio 2 dalies normą ir nepagrįstai nusprendė, kad infrastruktūros paskirties Žemės sklypui nustatymas savaime reiškia jo suplanavimą viešiesiems poreikiams tenkinti. Nepagrįstai nuspręsta, kad žemės sklypai yra formuojami abrisu ir abriso duomenys yra reikšmingi sprendžiant dėl suformuoto žemės sklypo turinio. Nei 2003 m. spalio 28 d. įstatyme, nei jokiame kitame dokumente nėra nurodyta, kad Žemės sklypas suplanuotas centralizuotiems (bendrojo naudojimo) inžinerinės infrastruktūros tinklams, keliams, takams tiesti. Infrastruktūros paskirties Žemės sklypui nustatymas nereikšmia, kad Žemės sklypas tampa nebe privatus, o viešas, t. y. kad jis suplanuotas viešiesiems poreikiams tenkinti. Teismas ginčo atveju detaliojo plano sprendinius aiškino neatsižvelgdamas į Teritorijų planavimo įstatymo 15 straipsnio ir 18 straipsnio 1 dalies normas. Ginčo atveju buvo parengtas būtent Žemės sklypo, o ne miestų, miestelių, kaimo teritorijos detalusis planas, t. y. Detalusis planas buvo rengiamas ne kokiam nors savivaldybės ar kaimo teritorijai, o konkrečiam vienam sklypui – 7 ha ploto žemės sklypui Nr. 186-1, (duomenys neskelbtini), kuriame vėliau ir buvo įkurta Bičiulių gyvenvietė. Teismo posėdžio metu pati Nacionalinės žemės tarnybos atstovė patvirtino, kad pagal teisės aktus kelio servitutas yra nustatomas tik tais atvejais, kai jis reikalingas konkrečioms asmenims patekti prie konkrečių objektų, o tais atvejais, kai reikalingas kelias neapibrėžtam asmenų ratui (susisiekimo sistemoms), numatomas (planuojamas) viešasis kelias. Faktą, kad Žemės sklypas ir ginčo servitutai nebuvo suplanuoti „gretimoms teritorijoms“, įrodo ir servituto konfigūracija: servitutas susideda iš atskirų ruožų, kuriais patenkama prie skirtingų Bičiulių gyvenvietės sklypų grupių (duomenys neskelbtini) (pagal faktą – akligatviai), kai kurios Žemės sklypo ir servituto dalys yra kvadrato konfigūracijos, jose pravažiuojimų nėra (įrengti požeminiai inžineriniai tinklai, laisvalaikio zonos, sporto aikštynai). Akivaizdu, kad pagal tokius parametrus ir formas servitutas objektyviai negali tarnauti neapibrėžtam asmenų ratui kaip viešasis kelias, kadangi minėtasis akligatvis niekur nepravažiuojama, dalyje Žemės sklypo yra tik pėsčiųjų takai patekti prie konkrečių namų, taigi pagrįsti to, kad 1,78 ha ploto servitutas, jo atkarpos ir atskiri plotai yra reikalingi „tranzitui“, yra neįmanoma. Argumentai apie tariamą kelio egzistavimą Bičiulių gyvenvietės teritorijoje ar greta šiam ginčui yra teisiskai nereikšmingi, kadangi tokio kelio egzistavimas nepagrįstų nė vieno iš Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų Kelio servitutų nustatymo administraciniu aktu pagrindų.
- 28.4. Nepagrįstai nuspręsta, kad yra praleistas ABTĮ 33 straipsnyje nustatytas terminas niekinio administracinio akto teisėtumui vertinti. Ieškovė prašė ne panaikinti 2004 m. kovo 22 d. įsakymą, o įrodinėjo, kad jis yra niekinis ir negalioja. Kai administracinis aktas yra niekinis ir negalioja, jokie procesiniai ar senaties terminai nėra aktualūs. Niekinio administracinio akto negaliojimo klausimą teismas privalo spręsti *ex officio* (pagal pareigą), tam net nereikia reikšti reikalavimo. Tarp šalių yra kilęs išimtinai civilinio pobūdžio ginčas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad niekiniams ir negaliojantiems nuo priėmimo momento administraciniais aktams senaties terminas yra neaktualus ir netaikomas (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-60/2007).
- 28.5. Teismai selektyviai įvertino tik dalį Nacionalinės žemės tarnybos pateiktos žemės tvarkymo bylos medžiagos, visiškai nepasisakydami dėl ieškovės pateiktų likusių žemės tvarkymo bylos dokumentų, įrodančių priešingus teismų išvadoms duomenis. Taigi, įrodymai buvo tirti ir vertinti netinkamai, jų prieštaravimas nebuvo pašalintas, todėl buvo padarytos neteisingos išvados. Žemės reformos žemėtvarkos projektų rengimo ir įgyvendinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ir miškų ūkio ministerijos 1998 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. 207, normos įtvirtino, pagal kokius žemės tvarkymo bylos dokumentus reikia spręsti apie kelio buvimą ar nebuvimą (eksplikacijoje, ribų paženklinimo akte, kadastro duomenų formoje, apskrities viršininko sprendimo projekte), todėl teismai jomis turėjo vadovautis, sprenddami dėl kelio buvimą fakto.
- 28.6. Ieškiniu ieškovė prašė teismo nuspręsti dėl trijų Žemės sklypui nustatytų servitutų galiojimo, panaikinimo arba turinio išaiškinimo: Kelio servituto ir Kitų servitutų, tačiau pastarojo reikalavimo teismas apskritai neišnaginėjo, nors dėl jo iš esmės net nebuvo ginčo.
- 28.7. Teismas, vertindamas trečiųjų asmenų įtraukimo į bylą pagrįstumą, teisingai nustatė, kad tretieji asmenys atsakovės pusėje naudojami Kelio servitutu, tačiau nevertino fakto, kad Kelio servitutas nėra nustatytas jiems, taip pat nevertino fakto, kad Kelio servitutas nėra būtinas patekti į (duomenys neskelbtini). Teisinį interesą sprendžiant su servitutų galiojimu susijusius ginčus turi tik teisėti viešpatuojančiųjų ir (ar) tarnaujančiųjų daiktų savininkai, atitinkamai tik jie ir gali būti tokio pobūdžio bylą dalyviai. Vienintelė GNSB „Pabalių slėnis“ ir jos gyvenojančių šiuo atveju yra patogumo kitų sąskaita sieks, dėl jokių konkrečių jų teisių ar pareigų egzistavimo šioje byloje nėra sprendžiama, todėl šie asmenys į bylą įtraukti pažeidžiant Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 47 straipsnio reikalavimus.
29. Atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą prašo jį atmesti ir palikti nepakeistą Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutartį. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 29.1. Ieškovė apie Žemės sklypui nustatytą ginčijamą servitutą bei jo turinį ir plotą sužinojo 2013 m. rugėjo 23 d., todėl, vadovaujantis tuo metu galiojusia ABTĮ 33 straipsnio 1 dalimi ieškovė ieškinį teismui dėl 2004 m. kovo 22 d. įsakymo panaikinimo galėjo pateikti iki 2013 m. spalio 23 d., tačiau pateikė tik 2020 m. lapkričio 26 d., t. y. praėjus daugiau nei 16 metų nuo skundžiamo akto priėmimo. Ieškovė nenurodė jokių šio termino praleidimo svarbių priežasčių ir neprašė šio termino atnaujinti. Todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad ieškovė praleido ieškinio senaties terminus.
- 29.2. Apeliacinės instancijos teismas visapusiškai ištyrė ir nustatė visas teisingam bylos išnaginėjimui svarbias faktines ir teises

aplinkybes bei pagrįstai nusprendė pareikštų ieškinio reikalavimų netenkinti.

30. Tretieji asmenys A. J., E. K., I. A., P. T., A. B., M. M., D. K., S. B., A. Š., R. M., D. K., A. P., A. A., D. K., M. P., A. K., A. D. ir GNSB „Pabalių slėnis“ atsiliepimu į ieškovės GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ kasacinį skundą prašo jį atmesti ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 30.1. Žemės sklypo nekilnojamojo turto registro duomenimis, Žemės sklype buvo nustatyti servitutai – tiek teisė tiesti, aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas (tarnaujantysis), tiek ir kelio servitutas (tarnaujantysis). Servitutai Žemės sklype turėjo ir galėjo būti nustatomi administraciniu aktu. Nėra abejonių, kad 2004 m. kovo 22 d. įsakymu servitutai Žemės sklype buvo nustatyti būtent vadovaujantis Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalies 4 punktu, šiai galimybei esant įtvirtintai Detaliajame plane ir turint tikslą nustatyti servitutus, suteikiančius teisę Žemės sklype, kurio paskirtis aiškiai ir nedviprasmiškai buvo nurodoma kaip infrastruktūros teritorija, tiesti centralizuotus (bendrojo naudojimo) inžinerinės infrastruktūros tinklus (aiškiai nurodant, kad inžinerinės infrastruktūros tinklai, objektai įrengiami ir eksploatuojami visoje teritorijoje), kelius bei takus, jais naudotis ir juos aptarnauti. Vadovaujantis 2003 m. spalio 28 d. įsakymu patvirtintu Detalioju planu, jo sprendimais ir Aiškinamuoju raštu, 2004 m. kovo 22 d. įsakymu buvo patikslintas ir patvirtintas Žemės sklypo plotas bei ribos, Žemės sklypo padalijimas (paskirties keitimas), žemės sklypų vertė, servitutai (suprojektuoti bei patvirtinti Detalioju planu) bei specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos.
- 30.2. 2004 m. kovo 22 d. įsakymo priėmimo metu galiojusioje Žemės įstatymo 23 straipsnio 3 dalies redakcijoje buvo aiškiai nurodoma, kad jeigu viešpatuojančiuoju tampančio daikto patikėtinis yra apskrities viršininkas, jo valia išreiškiama priimant sprendimą dėl servituto nustatymo. Kadangi 2004 m. kovo 22 d. įsakymą priėmė Vilniaus apskrities viršininkas, o bendrojo naudojimo kelias buvo valstybinio fondo žemė, egzistuoja pagrindas teigti, kad viešpatuojančiuoju tampančio daikto patikėtinis Vilniaus apskrities viršininkas išreiškė valią priimdamas 2004 m. kovo 22 d. įsakymą. Priešingai nei nurodo ieškovė, administraciniu aktu nustatyti servitutai gali būti nustatomi naudotis neapibrėžtam asmenų ratui.
- 30.3. Bylos medžiagoje esantys įrodymai neabejotinai patvirtina, kad bendrojo naudojimo kelias, dėl kurio buvo nustatytas servitutas, egzistavo greta Žemės sklypo nuo pat 1998 m. Tiek 1998 m. spalio 1 d. abriso, tiek 1998 m. gruodžio 3 d. plano ištraukose matyti, kad 6 m pločio bendrojo naudojimo kelias, esantis greta Žemės sklypo, yra žymimas sutartiniu ženklu – punktyrine linija. Vien pradinuose Žemės sklypo formavimo dokumentuose yra sutartiniais ženklais pažymėta ir formuojamoje teritorijoje nustatyta kelio vieta (riba ir lokacija), kuri ribojosi su Žemės sklypu. 2002 m. gegužės 2 d. plane taip pat išliko sutartinis kelio žymėjimas. Taigi, bendrojo naudojimo kelias greta Žemės sklypo neabejotinai egzistavo ir buvo skirtas naudotis neapibrėžtam asmenų ratui. Žemės sklypo padalijimas į du žemės sklypus tik papildomai įrodo bendrojo naudojimo kelio egzistavimo faktą, kadangi dėl įsiterpusio kelio žemės sklypas privalėjo būti padalintas į du atskirus sklypus.
- 30.4. Bendrojo naudojimo kelias, vėliau tapęs Kelio servitutu, istoriškai buvo nustatytas neapibrėžtam asmenų ratui, pažymint, jog servitutu nustatomas kelias yra bendrojo naudojimo, be teisės panaikinti. Todėl kelias buvo ir yra reikšmingas visiems asmenims. Jo būtinumas asmenims, gyvenantiems šioje gyvenvietėje ar besinaudojantiems keliu pravažiuoti, iki šiol nėra išnykęs. 2020 m. lapkričio 20 d. Savivaldybės administracijos rašte „Dėl kelio servituto“ ir 2020 m. lapkričio 25 d. Savivaldybės rašte „Dėl kelio užtvarto“ yra pabrėžiama servitutinio kelio reikšmė. Servitutas yra aktualus bei būtinas susisiekti tarp dviejų Trakų rajono savivaldybės vietinės reikšmės kelių, servitutu nustatytas kelias ir būtent šio servituto išsaugojimas užtikrina nenutrūkstamą judėjimą visai (*duomenys neskelbtini*) gyvenvietei.
- 30.5. Teismai pagrįstai vertino ir konstatavo, kad įstatyme nustatytas administracinių aktų apskundimo bei naikinamasis terminai šiuo atveju yra praleisti ir jų nėra prašoma atnaujinti, todėl ieškinio reikalavimai negali būti tenkinami ir šiuo pagrindu.
- 30.6. Byloje buvo prašoma pripažinti Kelio servitutą negaliojančiu, jį panaikinti ar pakeisti jo turinį. Servitutu, kurį nepagrįstai siekiama panaikinti ar pakeisti, tiesiogiai ir neabejotinai teisėtai naudojasi tretieji asmenys, kad pasiektų jiems nuosavybės teise priklausančius žemės sklypus (*duomenys neskelbtini*). Į jų žemės sklypus bei gyvenamuosius namus įmanoma patekti ir yra patenkama tik naudojantis servitutu bei teise eiti, pravažiuoti. Todėl šioje byloje sprendžiamas servituto teisėtumo ar panaikinimo klausimas neabejotinai turės įtakos trečiųjų asmenų teisėms ir pareigoms.

Išplėstinė teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

31. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją da, kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina anskustus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių.
32. Byloje nustatyta, kad ieškovė yra Bičiulių gyvenvietės gyventojų (trečiųjų asmenų ieškovės pusėje) įkurta gyvenamųjų namų savininkų bendrija, kuriai kartu su trečiaisiais asmenimis (bendrijos nariais) V. J. ir E. J. nuosavybės teise priklauso kitos paskirties (inžinerinės infrastruktūros teritorijos) žemės sklypas, (*duomenys neskelbtini*) Žemės sklypui Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 2.3.-1915-79 yra nustatyti servitutai: kelio servitutas – 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64, servitutas – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas – 0,0002 ha, plane pažymėtas S1, ir servitutas – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64.
33. Nagrinėjamoje byloje ieškovė yra pareikšusi tris alternatyvius ieškinio reikalavimus: 1) pripažinti Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymą Nr. 2.3.-1915-79 ir jo pagrindu Žemės sklype nustatytus servitutus niekiniais ir negaliojančiais nuo jų nustatymo momento; 2) panaikinti Žemės sklypui nustatytus servitutus CK 4.132 straipsnio 1 dalies ir 4.135 straipsnio pagrindais; 3) išaiškinti Žemės sklypui nustatytų servitutų turinį ir nustatyti, kad servitutai galioja tik ieškinyje išvardytų viešpatuojančiųjų daiktų (Bičiulių gyvenvietės gyventojams priklausančių žemės sklypų) atžvilgiu.
34. Bylą nagrinėję teismai visus ieškinio reikalavimus atmetė, konstatavę, kad: 1) ieškovė yra praleidusi ABTĮ įtvirtintą naikinamąjį 10 metų terminą Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymui Nr. 2.3.-1915-79 apskusti; 2) Kelio servitutas Žemės sklype buvo nustatytas vadovaujantis Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalies 4 punktu, pagal detaliojo plano sprendimus, nustatančius Žemės sklypui infrastruktūros teritorijos naudojimo būdą; 3) Kelio servitutas skirtas naudotis neapibrėžtam asmenų ratui, be kita ko, ši servitutą nustatant dėl

to, kad istoriškai susiformavęs bendrojo naudojimo kelias, kuris buvo skirtas naudoti neapibrėžtam asmenų ratui, buvo įtrauktas į Žemės sklypo ribas; 4) Kelio servituto būtinumas ir poreikis nėra išnykę – nustatytas Kelio servitutas yra aktualus bei būtinas susisiekti tarp dviejų Trakų rajono savivaldybės vietinės reikšmės kelių ir užtikrina nenutrūkstamą automobilių judėjimą visai (*duomenys neskelbtini*) kaimo gyvenvietei.

35. Nesutikdama su teismų priimtais procesiniais sprendimais ieškovė kasaciniame skunde kelia šiuos teisės aiškinimo ir taikymo klausimus: 1) dėl ABTĮ įtvirtintų terminų administraciniam aktams apskūsti taikymo kilus ginčui dėl servituto nustatymo ir (ar) panaikinimo – ieškovės vertinimu, civilinio pobūdžio ginčams ABTĮ nustatyti terminai nėra aktualūs, be to, ABTĮ įtvirtintas administracinio akto apskundimo terminas bet kokių atvejų negali būti taikomas imperatyvioms įstatymo nuostatoms prieštaraujančiam (t. y. niekiniam) administraciniam aktui; 2) dėl netinkamo Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalies, nustatančios baigtinį servituto nustatymo administraciniu aktu atvejų sąrašą, taip pat CK 4.117–4.120, 4.123 straipsnių normų, reglamentuojančių servitutų rūšis, aiškinimo ir taikymo – ieškovės vertinimu, ginčo servitutai administraciniu aktu buvo nustatyti nesant Žemės įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų pagrindų; 3) dėl netinkamo CK 4.111 straipsnio aiškinimo ir nukrypimo nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos, teismams tinkamai neįvertinus objektyvaus servituto būtinumo, – ieškovės vertinimu, kelio servitutas negali būti skirtas tranzitui, viešajai infrastruktūrai suformuoti, toks servituto turinio aiškinimas prieštarauja įstatymui ir kasacinio teismo formuojamai praktikai; 4) dėl proceso teisės normų pažeidimo, nepagrįstai į bylą trečiaisiais asmenimis atsakovės pusėje įtraukiant GNSB, Pabalių slėnis“ ir jos gyventojus; 5) dėl proceso teisės normų pažeidimo, iš esmės neišnagrinėjus ieškovės reikalavimų dėl teisę aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas nustatančių servitutų (Kitų servitutų) panaikinimo CK 4.132 straipsnio 1 dalies pagrindu. Nurodyti teisės aiškinimo ir taikymo klausimai, dėl kurių išplėstinė teisėjų kolegija pasisakys šioje nutartyje, sudaro šios bylos nagrinėjimo kasacinę tvarką ribas.
36. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, kaip ne kartą pažymėta kasacinio teismo praktikoje, kasacinio teismo teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Išsamų skundo argumentu vertinimą atlieka kasacinė tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2013; 2023 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-189-781/2023, 51 punktas, kt.). Kasacinio skundo argumentai, kuriais kasatorius, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kitaip vertina tuos pačius įrodymus, siekia, kad byloje pateiktu įrodymu pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė apeliacinės instancijos teismas, tačiau nepagrindžia teisinio, jog teismas, atlikdamas įrodymų vertinimą, būtų pažeidęs proceso teisės normas ar netinkamai jas taikęs, yra faktinio pobūdžio ir nesudaro kasacinio dalyko. Dėl tokio pobūdžio argumentu kasacinis teismas neturi teisinio pagrindo pasisakyti, kadangi tai neatitiktų įstatyme įtvirtintos kasacinio proceso paskirties ir ribų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-969/2016 39 punktą; 2017 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-611/2017 40 punktą, kt.).

Dėl termino administraciniam aktui apskūsti ir šio termino praleidimo teisinių pasekmių

37. Minėta, kad ieškovė ieškiniu prašė pripažinti Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymą Nr. 2.3-1915-79 ir jo pagrindu nustatytus servitutus niekiniais ir negaliojančiais nuo nustatymo momento. Ginčai dėl viešojo administravimo subjekto (apskrities viršininko) sprendimo nustatyti servitutus nagrinėjami ABTĮ nustatyta tvarka (ginčui aktualios redakcijos Žemės įstatymo 23 straipsnio 2, 4 dalys; Specialiosios teisėjų kolegijos 2018 m. liepos 3 d. nutartis teisingumo byloje Nr. T-66/2018; 2016 m. birželio 13 d. nutartis teisingumo byloje Nr. T-62/2016; 2015 m. liepos 27 d. nutartis teisingumo byloje Nr. T-85/2015; kt.).
38. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas plėtoja praktiką, kad tais atvejais, kai civilinėje byloje nagrinėjami savarankiški reikalavimai, kurių vieni yra civilinio teisinio, kiti – administracinio teisinio pobūdžio, jiems atitinkamai turi būti taikomi ieškinio senaties terminai ir administracinių bylų teisenos terminai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-40-684/2021, 23 punktas; 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-163-1075/2023, 28 punktas). Atsižvelgiant į tai, kasacinio skundo argumentas, kad ABTĮ nustatyti terminai nagrinėjamam ginčui netaikytini, nes tai yra civilinio pobūdžio ginčas, išplėstinės teisėjų kolegijos pripažįstamas teisiskai nepagrįstu.
39. Nagrinėjamoje byloje ieškinyje pareikštas 2020 m. lapkričio 26 d., galiojant 2016 m. birželio 2 d. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymu Nr. XII-2399 pakeistos redakcijos ABTĮ (įsigaliojo nuo 2016 m. liepos 1 d.), ABTĮ 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu specialus įstatymas nenustato kitaip, skundas (prašymas, pareiškimas) administraciniam teismui paduodamas per vieną mėnesį nuo skundžiamo teisės akto paskelbimo arba individualaus teisės akto ar pranešimo apie veiksmą (atsisakymą atlikti veiksmus) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos. ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pareiškėjo prašymu administracinis teismas skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminus gali atnaujinti, jeigu bus pripažinta, kad terminas praleistas dėl svarbios priežasties ir nėra aplinkybių, nurodytų šio įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1–8 punktuose. Skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminas negali būti atnaujintas, jeigu nuo skundžiamo teisės akto priėmimo ar veiksmo atlikimo arba nuo įstatymo ar kito teisės akto nustatyto klausimo išsprendimo termino pasibaigimo praėjo daugiau kaip dešimt metų, išskyrus atvejus, kai įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatyta nusikalstama veika, susijusi su teisės akto priėmimu, veiksmo atlikimu arba neveikimu ar vilkinimu atlikti veiksmus.
40. Spręsdamas dėl ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės normos aiškinimo ir taikymo, kasacinis teismas, be kita ko, pripažįsta reikšminga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo šiuo klausimu formuojamą praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016, 15 punktas).
41. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje išaiškinta, kad įstatymų leidėjas ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisės normą *expressis verbis* (aiškiais žodžiais) suteikė primenybę teisiųjų santykių stabilumui, nebeleiddamas apskūsti teismui teisės akto ar veiksmo, nuo kurių priėmimo ar atlikimo praėjo daugiau nei dešimt metų (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. liepos 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-375-575/2019; 2023 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-119-822/2023). Įstatymų nustatyta tvarka apriboti skundų padavimo terminai yra susiję su teisinio saugumo principo įgyvendinimu, jais siekiama užtikrinti, kad asmenys, manantys, jog jų teisės buvo pažeistos, turėtų ne tik teisę jas ginti, bet ir pareigą tai daryti per protingą ir pagrįstą laikotarpį. Asmenims negali būti suteikta galimybė neapibrėžtą laiko tarpą bet kada ginčyti priimtus administracinius aktus, nes taip atsirastų neapibrėžtumas jų pagrindu atsiradusiose teisiniuose santykiuose, o atitinkamas teisės įgiję kiti asmenys negalėtų būti tikri dėl savo teisinės padėties (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. liepos 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-507-438/2019).
42. Be pirmiau nurodytų išaiškinimų dėl ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatyto naikinamojo termino paskirties, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje yra atskleista šio termino skaičiavimo bei taikymo tvarka, taip pat jo praleidimo teisinės pasekmės. Aiškindamas aptariamą nuostatą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad naikinamojo termino, nustatyto ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje, pasibaigimas yra siejamas su skundžiamo teisės akto priėmimu (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. kovo 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-159-602/2019), todėl nepriklausomai nuo to, kada asmuo sužinojo apie skundžiamą aktą, naikinamasis dešimties metų terminas yra skaičiuojamas nuo akto priėmimo dienos, o ne nuo asmens sužinojimo apie šį aktą dienos (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-119-822/2023). Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, kad, atsižvelgiant į tai, jog aptariamasis

terminas yra naikinamasis ir negali būti atnaujintas, teismui nustačius, kad asmuo kreipėsi į teismą praleidęs dešimties metų naikinamąjį terminą administraciniam aktams ginčyti, nėra reikšmingos aplinkybės, dėl kurių šis terminas buvo praleistas (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-119-822/2023).

43. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad ABTĮ įtvirtintas administracinio akto apskundimo terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas: šio termino taikymui, jo pradžios nustatymui netaikytinos ieškinio senaties instituto taisyklės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-40-684/2021, 29 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Procesinio termino pasibaigimas (ir neatnaujinimas) lemia teisės atlikti procesinį veiksmą (šiuo atveju teisės kreiptis į teismą) išnykimą, t. y. asmens procesinė subjektinė teisė pasibaigia. Taigi, praleidus administracinio akto apskundimo terminą ir nesant pagrindo jį atnaujinti, konstatuojamas teisės kreiptis į teismą prielaidos nebuvimas.
44. Teisės kreiptis į teismą prielaidos tiesiogiai susijusios su procesine teise kreiptis į teismą. Jos reiškia, kad ieškinį padavęs asmuo apskritai neturi teisės pareikšti ieškinį teisme. Procesinio termino administraciniam aktui apskusti pasibaigimo (neatnaujinimo) atveju asmuo praranda teisę pareikšti ieškinį teisme, nes išnyksta procesinė teisė pateikti ieškinį dėl administracinio akto panaikinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-163-1075/2023, 43 punktą).
45. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad nors CPK 137 straipsnio 2 dalyjetiesiogiai nėra įtvirtintas atsisakymo priimti ieškinį pagrindas asmeniui kreipusis į teismą dėl administracinio akto panaikinimo, kai šio administracinio akto apskundimo terminas yra pasibaigęs ir pagal įstatymą negali būti atnaujintas, tokiu atveju būtina vadovautis CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytu atsisakymo priimti ieškinį pagrindu, aiškinant jį kaip apimantį ir negalimumą nagrinėti bylą teisme tuo pagrindu, kad yra pasibaigusi asmens procesinė subjektinė teisė ir ši procesinio pobūdžio aplinkybė daro negalimą teismo procesą dėl administracinio akto panaikinimo. Taigi, jei bylos iškelimo stadijoje yra galimybė nustatyti, kad administracinio akto apskundimo terminas yra praleistas ir nėra pagrindo jo atnaujinti, teismas atsisako priimti ieškinį. Vis dėlto praktikoje aplinkybės dėl administracinio akto apskundimo termino praleidimo ir pagrindo jį atnaujinti nebuvimo dažnai gali paaiškėti tik bylą išnagrinėjus iš esmės. Todėl, šioms aplinkybėms paaiškėjus po bylos iškelimo teisme, yra pagrindas bylą nutraukti CPK 293 straipsnio 1 punkte nustatytu pagrindu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-163-1075/2023, 43 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
46. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad ABTĮ nustatyti skundo padavimo terminai nagrinėjamu atveju negali būti taikomi dar ir dėl to, kad ji yra pareikšusi reikalavimą dėl Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. 2.3-1915-79 pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu dėl jo prieštaravimų imperatyvioms įstatymo nuostatoms, o ne dėl šio akto panaikinimo. Ieškovės vertinimu, kai administracinis aktas yra niekinis ir negalioja, jokie procesiniai ar senaties terminai nėra aktualūs. Šį savo argumentą ieškovė, be kita ko, grindžia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-60/2007. Išplėstinė teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.
47. Kasacinio teismo praktikoje pasisakyta, kad tuo atveju, kai administracinis aktas prieštarauja imperatyvioms įstatymo nuostatoms, reikalavimas pripažinti administracinį aktą negaliojančiu ir taikyti restituciją iš esmės reiškia niekinio sandorio pasekmių šalinimą pagal CK 1.78 straipsnio 5 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328/2006). Kita vertus, pažymėta ir tai, kad tuo atveju, kai sandoris nėra akivaizdžiai niekinis, teismas imtis nagrinėti ir spresti proceso šalių ginčą dėl aplinkybių, suponuojančių kokio nors sandorio negaliojimą, bei tirti su tuo susijusius įrodymus gali tik esant šalies reikalavimui pripažinti tokį sandorį negaliojančiu, pareikštam ieškinio ar priešieškinio forma (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-191-916/2015). Kadangi pasibaigus ABTĮ nustatytam administracinio akto apskundimo terminui (ir jo neatnaujinus) išnyksta ieškovo galimybė pareikšti reikalavimą dėl administracinio akto panaikinimo (pripažinimo negaliojančiu), t. y. tokį ieškovo ieškinio reikalavimą turi būti atsisakyta priimti, teismas neturi kompetencijos spresti dėl administracinio akto panaikinimo, nepriklausomai nuo to, kokiais pagrindais jį ginčydama remiasi ieškovas. Priešingas aiškinimas ne tik neatitiktų aptartos kasacinio teismo formuojamos praktikos, bet ir, atsižvelgiant į tai, kad pagrindas ginčyti administracinį aktą paprastai yra šio akto neatitiktis teisės normų reikalavimams, lemia, kad ABTĮ įtvirtintas naikinamasis terminas administraciniam aktui ginčyti iš esmės prarastų savo prasmę.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-60/2007, kuria kasaciniame skunde remiasi ieškovė, pasisakyta ne dėl procesinių teisės kreiptis į teismą, o dėl ieškinio senaties terminų taikymo. Kitaip nei ieškinio senaties terminas, kurio praleidimas neužkerta kelio ieškovui kreiptis į teismą (CK 1.126 straipsnio 1 dalis) ir atitinkamai galimybės teismui spresti dėl pareikštu reikalavimų pagrįstumo iš esmės, procesinio teisės kreiptis į teismą termino praleidimas lemia pačios teisės kreiptis į teismą pasibaigimą (šios nutarties 45 punktą) ir kartu apskritai užkerta kelią teismui tirti ir vertinti ieškovo argumentus, kuriais jis grindžia skundžiamą administracinio akto negaliojimą. Minėta, kad vėesnėje kasacinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog ABTĮ įtvirtintas administracinio akto apskundimo terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas: šio termino taikymui, jo pradžios nustatymui netaikytinos ieškinio senaties instituto taisyklės (šios nutarties 43 punktą). Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-60/2007 priėmimo metu ABTĮ nebuvo įtvirtintas naikinamasis terminas administraciniam aktams ginčyti.
49. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovė yra praleidusi vieno mėnesio terminą Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymui Nr. 2.3-1915-79 ginčyti, taip pat kad yra praleistas ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas naikinamasis terminas kreiptis dėl šio akto panaikinimo. Šią aplinkybę bylą nagrinėję teismai laikė savarankišku pagrindu atmesti reikalavimą dėl Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. 2.3-1915-79 panaikinimo. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, pagal šios nutarties 45 punkte nurodyta kasacinio teismo formuojama praktika, naikinamojo termino kreiptis dėl administracinio akto panaikinimo praleidimas yra pagrindas bylą nutraukti CPK 293 straipsnio 1 punkte nustatytu pagrindu: nesant teisės kreiptis į teismą prielaidų, atitinkamo reikalavimo nagrinėjimas iš esmės teisme (ir jo patenkinimas arba atmetimas) yra negalimas. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismo nutarties ir pirmosios instancijos teismo sprendimo dalys, kuriomis atmetas ieškovės reikalavimas dėl Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. 2.3-1915-79 panaikinimo, naikintinos ir bylos dalis dėl šio ieškovės reikalavimo nutrauktina (CPK 293 straipsnio 1 punktą, 359 straipsnio 1 dalies 6 punktą).
50. Konstatavusi, kad Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. 2.3-1915-79 ieškovės nebegalėjo būti ginčijamas, ieškovei praleidus ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą naikinamąjį terminą ir šiuo pagrindu bylos dalį dėl šio ieškovės reikalavimo nutraukusi, išplėstinė teisėjų kolegija nepasisakė dėl kasacinio skundo argumentų, susijusių su šio įsakymo neteisėtumu, inter alia (be kita ko), dėl to, kad ginčijami servitutai šiuo įsakymu buvo nustatyti nesant įsakymo priėmimo metu galiojusios Žemės įstatymo redakcijos 23 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų servitutų nustatymo administraciniu aktu pagrindų ir objektyvaus būtinumo juos nustatyti.

Dėl galimybės teisme pareikšti savarankišką reikalavimą išaiškinti servituto turinį

51. Kreipdamasi su ieškiniu į teismą nagrinėjamoje byloje, ieškovė kaip vieną iš savarankiškų (alternatyvių) ieškinio reikalavimų pareiškė reikalavimą išaiškinti Žemės sklypui nustatytų servitutų turinį ir nustatyti, kad servitutai galioja tik ieškinyje išvardytų viešpataujančiųjų daiktų (Bičiulių gyvenvietės gyventojams priklausančių žemės sklypų) atžvilgiu. Bylą nagrinėję teismai šį ieškinio reikalavimą atmetė.

52. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad teismas *ex officio* (pagal pareigas) privalo patikrinti, ar ginčas (jo atskiras reikalavimas) nagrinėtinas teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-255-1075/2020, 30 punktas). Teismo pareiga *ex officio* patikrinti, ar ginčas nagrinėtinas teisme, apima ir pareigą patikrinti, ar konkretus ieškinys pareikštas reikalavimas gali būti savarankišku ieškinio dalyku (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-48-684/2023, 60 punktas).
53. Pasisakydamas dėl reikalavimų, keliamų ieškinio dalykui, kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ieškinyje būtina nurodyti asmens pageidaujamą ir teismo prašomą pritaikyti pažeistos teisės gynimo būdą (CK 1.138 straipsnis). Įgyvendinus teisę į teisminę gynybą pasiekiamas materialusis teisinis efektas, t. y. modifikuojamos (sukuriamos, panaikinamos, pakeičiamos) suinteresuoto asmens subjektinės teisės ar pareigos. Materialiųjų teisiųjų padarinių nesukeliantis reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas, nes jo nagrinėjimas ir patenkinimas nėra teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008; 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2013; kt.).
54. Asmuo, kuris kreipiasi į teismą siekdamas civilinių teisiųjų gynbos, be kita ko, turi nurodyti, kokių materialųjų teisiųjų padarinių jis siekia, t. y. suformuluoti ieškinio dalyką (CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Dėl to tais atvejais, kai asmuo kreipiasi į teismą su reikalavimu, kurio patenkinimas nesukelia materialųjų teisiųjų padarinių, teismas, priklausomai nuo procesinės situacijos, turi arba nustatyti terminą ieškinio trūkumams pašalinti, įpareigodamas asmenį suformuluoti ieškinio dalyką, arba atsisakyti priimti tokį reikalavimą, kaip nenagrinėtiną teisme (CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktas), arba nutraukti civilinę bylą tuo pačiu pagrindu (CPK 293 straipsnio 1 dalies 1 punktas), jeigu ji jau iškelta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013; 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-74-611/2021, 22, 23 punktai).
55. *Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad civilinėje byloje pagal ginčą dėl pažeistos teisės gynimo ieškiniu pareikštas savarankiškas reikalavimas, kurio esmė sudaro pažeistos teisės konstatavimas, neprašant vienu ar kitu CK 1.138 straipsnyje nustatytu būdu pašalinti dėl padaryto pažeidimo atsiradusių padarinių, negali būti traktuojamas kaip materialinis teisinis reikalavimas, kadangi jis pats savaime neapgina pažeistos teisės ir nesukuria teisiųjų pasekmių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008; 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2013; 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2013). Reikalavimas dėl teisiųjų pripažinimo (CK 1.138 straipsnio 1 punktas) gali būti reiškiamas kaip savarankiškas reikalavimas tik tuo atveju, jeigu jo patenkinimas sukelia ieškoviui tiesiogines teisės ir pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-403/2019, 23 punktas). Pripažinimas, kaip pažeistos ar ginčijamos teisės gynimo būdas, yra siejamas ne su fakto, bet su teisės pripažinimu; kaip savarankiški ieškinio reikalavimai negali būti reiškiama reikalavimai, susiję su faktinių aplinkybių teisiniu kvalifikavimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-48-684/2023, 62 punktas).*
56. CK 4.112 straipsnyje, reglamentuojančiame servituto turinį, nustatyta, kad servitutu suteikiamos servituto turėtojai konkrečios naudojimosi konkrečiu svetimu daiktu teisės arba atimamos iš tamaujančiojo daikto savininko konkrečios naudojimosi daiktu teisės. Kilus abejonų dėl servituto turinio ir nesant galimybių tiksliai jį nustatyti, laikoma, kad servitutas yra mažiausias. Jeigu nustatant servitutą ar vėliau nebuvo konkrečiai nustatytas servituto turinys, jį sąlygoja viešpatuojančiojo daikto naudojimo pagal paskirtį poreikiai.
57. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, jog negalimos situacijos, kad, teisėtai priimtu administraciniu aktu nustatčius kelio servitutą, būtų neaiškus io turinys (servituto turėtojai suteikiamos konkrečios naudojimosi svetimu žemės sklypu susisiekimo tikslais teisės). Tais atvejais, kai administraciniu aktu nustatyto kelio servituto turinys nėra nurodytas pačiame administraciniame akte, jis nustatomas pagal su tokiu administraciniu aktu tiesiogiai susijusius teritorijų planavimo dokumentus, kurie privalo būti parengti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-403/2023, 49 punktas).
58. *Taigi, servituto turinio nustatymas yra fakto klausimas, dėl kurio sprendžiama pagal konkrečioje byloje surinktus servituto turinį patvirtinančius įrodymus. Nors servituto turinio nustatymas yra būtinas sprendžiant ginčus, kilusius dėl naudojimosi servitutu suteikiamomis teisėmis, servituto turinio pakeitimo ar servituto panaikinimo, servituto turinio išaiškinimas per se (pats savaime) nesukelia ieškoviui tiesioginių materialųjų teisiųjų padarinių ir dėl šios priežasties negali būti savarankišku ieškinio dalyku. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad aiškinant (nustatant) servituto turinį jis negali būti keičiamas: siekdamas, kad teismas nustatytų kitokį servituto turinį, nei patvirtina byloje surinkti įrodymai, ieškovas turi teisę reikšti reikalavimą dėl servituto turinio pakeitimo įstatymų nustatyta tvarka (CK 4.112 straipsnio 5 dalis).*
59. Apibendrinama išdėstyti motyvus, išplėstinę teisėjų kolegija nusprendžia, kad ieškovės alternatyvus ieškinio reikalavimas dėl servituto turinio išaiškinimo negalėjo būti nagrinėjamas teisme kaip savarankiškas ieškinio reikalavimas, todėl apeliacinės instancijos teismo nutarties ir pirmosios instancijos teismo sprendimo dalys, kurionis šis reikalavimas atmestas, naikintinos ir bylos dalis dėl šio reikalavimo nutrauktina (CPK 293 straipsnio 1 punktas, 359 straipsnio 1 dalies 6 punktas).

Dėl teisės normų, reglamentuojančių kelio servituto turinį, aiškinimo ir taikymo

60. CK 4.111 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad servitutas – tai teisė į svetimą nekilnojamąjį daiktą, suteikiama naudotis tuo svetimu daiktu (tamaujančiuoju daiktu), arba to daikto savininko teisės naudotis daiktu apribojimas, siekiant užtikrinti daikto, dėl kurio nustatomas servitutas (viešpatuojančiojo daikto), tinkamą naudojimą. Taigi, servituto paskirtis nėra teisiu naudotis svetimu nekilnojamuoju daiktu suteikimas konkrečiam asmeniui. Servituto turinį sudarančiomis teisėmis gali naudotis tie asmenys, kuriu naudojimasis tomis teisėmis užtikrina viešpatuojančiojo daikto tinkamą naudojimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-403/2023, 26 punktas).
61. Kelio servituto turinį reglamentuoja CK 4.117 straipsnis, kuriame nustatyta, kad kelio servitutu gali būti nustatoma teisė naudotis pėsčiųjų taku, antžeminėms transporto priemonėms skirtu keliu ir taku galvijams varyti. Žemės sklype esant nustatytam kelio servitutui, suteikiančiam teisę važiuoti transporto priemonėmis, ta žemės sklypo vieta, kurioje nustatyta teisė naudotis tokiu servitutu suteikiamomis teisėmis, bendriausia prasme servituto turėtojas turi teisę važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti kaip pėsčias ir vesti už pasaito galvijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-181-403/2023, 32 punktas).
62. Byloje nustatyta, kad ginčijamas Kelio servitutas nustatytas visam Žemės sklypui kurio naudojimo būdas – infrastruktūros teritorija, naudojimo pobūdis – teritorijos gatvių tinklui įrengti, teritorijos inžinerinės infrastruktūros tinklams, objektams įrengti ir eksploatuoti. Ieškovė neginčija, kad Kelio servitutas, be kita ko, buvo nustatytas siekiant užtikrinti Bičiulių gyvenvietės teritorijoje nekilnojamąjį turtą įsigijusiems asmenims galimybę prie jo patekti (kaip Bičiulių gyvenvietės teritorijos gatvių tinklas). Byla nagrinėjama teismai, išanalizavę su Vilniaus apskritys viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 2.3-1915-79 susijusius teritorijų planavimo dokumentus ir kitus byloje surinktus įrodymus, nusprendė, kad Kelio servitutas Žemės sklype buvo nustatytas ne tik nurodytai paskirčiai, bet ir siekiant suteikti galimybę kitiems asmenims (neapibrėžtam asmenų ratui) pravažiuoti gyvenvietę tranzitu, kadangi istoriškai susiformavęs bendrojo naudojimo kelias, skirtas naudotis neapibrėžtam asmenų ratui, buvo įtrauktas į Žemės sklypo ribas, t. y. kad Kelio servitutu gali naudotis ne tik Bičiulių gyvenvietės teritorijoje nekilnojamąjį turtą turintys asmenys, bet ir kiti asmenys, norintys kirsti (pravažiuoti) gyvenvietės teritoriją, siekdami patekti į greta esančias teritorijas.

63. Ieškovė, nesutikdama su tokiu bylą nagrinėjusių teismų procesiniu sprendimu, kasaciniame skunde, visų pirma, ginčija teismų išvados, kad formuojamoje Bičiulių gyvenvietės teritorijoje istoriškai egzistavo bendrojo naudojimo kelias, kuris vėliau buvo įtrauktas į Žemės sklypo plotą, pagrįstumą. Tačiau nors kasacinio skundo dalis, kuria ginčijama ši teismų išvada, formaliai grindžiama materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimu, skunde pateikiami argumentai iš esmės yra faktinio pobūdžio, susiję su kitokių byloje surinktu įrodymu vertinimu. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad įrodymų vertinimas yra fakto klausimas, argumentai dėl kitokio konkrečių duomenų vertinimo nenagrinėtini kasacinio teismo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-611/2017, 40 punktas). Ta aplinkybė, kad kasatorius vertina byloje pateiktus įrodymus kitaip nei apeliacinės instancijos teismas, savaime nereiškia įrodinėjimo taisyklių pažeidimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-121/2012). Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, kasacinio skundo argumentai nepagrindžia, kad teismu išvada dėl bendrojo naudojimo kelio egzistavimo ir jo vėlesnio patekimo į Žemės sklypo ribas būtų buvusi padaryta pažeidžiant įrodinėjimo taisykles, todėl išplėstinė teisėjų kolegija šia faktine aplinkybe vadovaujasi kaip nustatyta (šios nutarties 36 punktas, CPK 353 straipsnio 1 dalis).
64. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad, net ir pripažinus teismų išvados dėl bendrojo naudojimo kelio egzistavimo pagrįstumą, toks Kelio servituto turinio aiškinimas, kokią pateikė bylą nagrinėję teismai, yra negalimas, nes prieštarauja teisės normoms, kasacinio teismo formuojamai praktikai ir nepateisinamai apriboja ieškovės nuosavybės teises. Ieškovės vertinimu, teismų išvada, kad, nustatant Kelio servitutą, buvo siekiama užtikrinti neapibrėžto asmenų rato naudojimąsi anksčiau egzistavusiu bendrojo naudojimo keliu, visų pirma, paneigia ginčo Kelio servituto konfigūraciją (servitutas susideda iš atskirų ruožų, kuriais patenkama prie skirtingų Bičiulių gyvenvietės sklypų grupių) ir tai, kad tranzitinio (viešo) kelio įrengimas Bičiulių gyvenvietėje yra neįmanomas (neatitiktų Lietuvos Respublikos kelių įstatymo 11 straipsnio reikalavimų), nes kai kuriose vietose ginčo Žemės sklypo plotis nesiekia net 4 metrų. Ieškovė taip pat teigia, kad tuo atveju, jei dėl viešojo administravimo subjektų kaltės 0,05 ha ploto kelio ruožas pateko į Bičiulių gyvenvietės teritoriją, tokia viešojo administravimo subjektų klaida negali būti sprendžiama privačių asmenų (ieškovės ir Bičiulių gyvenvietės gyventojų) turto ir interesų sąskaita, kadangi tokiu būdu ieškovės nuosavybė (visas Žemės sklypas) iš esmės yra nusavinama, t. y. neatlygintinai atiduodama viešosioms funkcijoms, kurias turi užtikrinti valstybė ar savivaldybė, o ne privatus asmuo, vykdyti. Maža to, ieškovė ir Bičiulių gyvenvietės gyventojai savo lėšomis privalo išlaikyti, prižiūrėti, tvarkyti ir remontuoti neapibrėžto asmenų rato naudojamą ir dėvimą, gadinamą savo turtą, savivaldybei atsisakant prisidėti prie tarnaujančiojo daikto išlaikymo.
65. Pasisakydama dėl šių kasacinio skundo argumentų, išplėstinė teisėjų kolegija, visų pirma, pažymi, kad ta aplinkybė, ar nagrinėjamu atveju valstybinio fondo žemė, naudota kaip bendrojo naudojimo kelias, pagal teisės aktu reikalavimus apskritai galėjo būti įtraukta į privatu Žemės sklypą, nepatenka į šios bylos nagrinėjimo ribas, todėl Žemės sklypo formavimo teisėtumas šiuo aspektu nagrinėjamoje byloje nevertintinas. Ieškovei praleidus naikinamąjį terminą Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymui Nr. 2.3-1915-79 apskusti, šioje byloje taip pat nebėgali būti vertinama, ar ginčijamas Kelio servitutas teisėtai buvo nustatytas siekiant užtikrinti viešosios funkcijos vykdymą – susisiekimo tarp gyvenviečių organizavimą (bendrojo naudojimo kelia pakeičiant Kelio servitutą). Tačiau, aiškinant Kelio servituto turinį bei vertinant ieškovės nuosavybės teisių ribojimo proporcingumą, byloje nustatyta aplinkybė, kad į Žemės sklypą faktiškai yra patekusi valstybinio fondo žemė, naudota kaip bendrojo naudojimo kelias, kuris neturėjo būti naikinamas, yra reikšminga ir bylą nagrinėję teismai pagrįstai į ją atsižvelgė priimdami skundžiamus procesinius sprendimus.
66. Byloje nustatyta, kad faktiškai egzistavęs bendrojo naudojimo kelias, projektuojant Bičiulių gyvenvietės teritoriją, nėra išlikęs, o tranzitą per Bičiulių gyvenvietės teritoriją siekta užtikrinti nustatant Žemės sklypui Kelio servitutą, t. v. kertant gyvenvietės teritoriją suprojektuotu gyvenvietės gatvių tinklu. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad kelio servitutą suteikiama teisė naudotis kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo dalimi, esančia konkrečioje sklypo vietoje, susisiekimo tikslais. Tokia žemės sklypo vieta (servituto kelias) gali turėti kelio elementu Kelių įstatymo prasme, bet gali ju ir neturėti. Svarbu, kad tokia žemės sklypo vieta kiek imanoma labiau atitiktų kelio (tako) reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-181-403/2023, 48 punktas). Taigi, kasacinio skundo argumentai, kad žemės sklype nėra (ir negali būti) Kelių įstatymo reikalavimus atitinkančio bendrojo naudojimo kelio, nepagrindžia, kad Kelio servituto turinys bylą nagrinėjusių teismų buvo išaiškintas netinkamai.
67. Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat atmeta kaip teisiškai nepagrįstus kasacinio skundo argumentus, kad bylą nagrinėję teismai nesilaikė minimalaus tarnaujančiojo daikto savininko teisių ribojimo principo, nepagrįstai nevertindami to, kad ginčijamas kelio servitutas, neatsižvelgiant į anksčiau egzistavusio bendrojo naudojimo kelio užimtą plotą, yra nustatytas visam 17 831 kv. m Žemės sklypui. Visų pirma, kaip jau minėta, teismai nustatė, jog Kelio servitutas buvo nustatytas dviem tikslais: 1) sudarant galimybę Bičiulių gyvenvietėje nekilnojamąjį turtą įsigijusiems asmenims patekti prie jiems nuosavybės teise priklausančių žemės sklypų ir 2) sudarant galimybę tretiesiems asmenims pravažiuoti gyvenvietę tranzitu. Ieškovė neįrodinėjo, kad Kelio servitutas visame Žemės sklype nebuvo reikalingas Bičiulių gyvenvietės teritorijoje nekilnojamąjį turtą įsigijusiems asmenims patekti prie jiems priklausančių turto objektų, t. y. iš esmės neneigė Kelio servituto nustatymo visam Žemės sklypui pagrįstumo (dėl ieškovės argumentų, kad Bičiulių gyvenvietės gyventojų patekimo prie jiems priklausančio nekilnojamojo turto tikslu nustatytas Kelio servitutas turėtų būti pripažintas pasibaigusiu, nepagrįstumo išplėstinė teisėjų kolegija pasisakys toliau šioje nutartyje). Antra, priešingai nei teigia ieškovė, iš skundžiamų teismų procesinių sprendimų turinio nėra pagrindo daryti išvados, kad jais patvirtinama neapibrėžto asmenų rato teisė naudotis Žemės sklype esančiais akligatviais, pėsčiųjų takais, kuriais patenkama tik prie konkrečių namų, Žemės sklypo dalimis, kuriose įrengtos laisvalaikio zonos (be pravažiavimų) ar sporto aikštynai. Pagal CK 4.112 straipsnio 2 dalį, kilus abejonių dėl servituto turinio ir nesant galimybių tiksliai jį nustatyti, laikoma, kad servitutas yra mažiausias, t. y. teismams nustačius, kad Kelio servitutą, be kita ko, užtikrinama trečiųjų asmenų teisė pravažiuoti gyvenvietę, laikytina, kad tretieji asmenys gyvenvietės teritoriją turi teisę kirsti mažiausiai ieškovės teises varžančiu būdu. Pažymėtina, kad ieškovė reikalavimo dėl servituto turinio pakeitimo ar patikslinimo, nustatant konkrečią Žemės sklypo vietą (gatvę ar gatves), kuria būtų galima tranzitu kirsti gyvenvietės teritoriją, nagrinėjamoje byloje nereiškė.
68. Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat neturi pagrindo sutikti su kasacinio skundo argumentu, kad išaiškinus Kelio servituto turinį tokiu būdu, kaip jį išaiškino bylą nagrinėję teismai, ieškovės nuosavybė (visas Žemės sklypas) iš esmės yra neatlygintinai nusavinama viešosioms funkcijoms vykdyti. Kaip nustatyta byloje, Žemės sklype yra įrengtas Bičiulių gyvenvietės teritorijos gatvių tinklas, kuriuo naudojasi tiek tretieji asmenys (kirsdami gyvenvietės teritoriją), tiek patys Bičiulių gyvenvietės gyventojai. Vien tai, kad, be Bičiulių gyvenvietės gyventojų, gatvių tinklu turi teisę naudotis ir kiti asmenys, nesudaro pagrindo konstatuoti, kad ieškovės turtas yra nusavintas išimtinai viešosioms funkcijoms vykdyti ir negali būti naudojamas pačios ieškovės (jos narių) interesams tenkinti.
69. Servituto turėtojo pareigą tinkamai išlaikyti tarnaujantįjį daiktą reglamentuoja CK 4.114 straipsnis. Pagal šio straipsnio nuostatas, jeigu norint normaliai naudotis servituto suteiktomis teisėmis yra būtina remontuoti ir kitaip tinkamai išlaikyti tarnaujantįjį daiktą, servituto turėtojas privalo visa tai atlikti tinkamai ir laiku, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip. Tais atvejais, kai servituto turinį sudarančiomis teisėmis naudojasi ir pats tarnaujančiojo daikto savininkas, pareiga tinkamai išlaikyti tarnaujantįjį daiktą tenka abiem subjektams proporcingai naudojimuisi daiktu, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip.
70. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad teismams nagrinėjamoje byloje nustačius, jog Kelio servitutas administraciniu aktu buvo nustatytas, be kita ko, vietoj teritorijų planavimo procese į Žemės sklypo ribas patekusio vietinės reikšmės bendrojo naudojimo kelio ir yra skirtas susisiekimui tarp gyvenviečių užtikrinti, t. y. savivaldybių viešajai funkcijai įgyvendinti, savivaldybė taip pat laikytina servituto turėtoja CK 4.114 straipsnio prasme, todėl jai turėtų proporcingai prisidėti prie tarnaujančiojo daikto priežiūros ir išlaikymo. Tačiau ieškovė jokių reikalavimų, susijusių su atlyginimu už tarnaujančiojo daikto išlaikymą, nagrinėjamoje byloje neparaiškė, todėl su tuo susijusios aplinkybės nepateko į nagrinėjamos bylos ribas. Sprendimo šioje byloje priėmimas neatina iš ieškovės teisės pareikšti savivaldybei reikalavimus dėl tarnaujančiojo daikto išlaikymo, todėl nėra pagrindo sutikti su kasacinio skundo argumentu, kad skundžiamais teismų sprendimais sukurta ieškovės (privataus asmens) pareiga vykdyti viešąsias funkcijas savo sąskaita.

71. Žemės įstatymo 23 straipsnio 9 dalyje įtvirtinta, kad administraciniu aktu nustatytas servitutas CK nustatytais pagrindais baigiasi, kai institucija, priėmusi sprendimą nustatyti servitutą, priima sprendimą toki servitutą panaikinti. Servituto pasibaigimo pagrindai yra įtvirtinti CK 4.130 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad servitutas pasibaigia: jo atsisakius; tam pačiam asmeniui tapus ir viešpatuojančiojo, ir tarnaujančiojo daikto savininku; žuvus viešpatuojančiajam ar tarnaujančiajam daiktui; pablogėjus tarnaujančiojo daikto būklei; išnykus servituto būtinumui; suėjus senaties terminui.
72. Reikšdama alternatyvų ieškinio reikalavimą dėl servituto panaikinimo, ieškovė rėmėsi dviem įstatyme įtvirtintais servituto pasibaigimo pagrindais: išnykus servituto būtinumui (CK 4.135 straipsnis) ir sutapus viešpatuojančiojo ir tarnaujančiojo daikto savininkui (CK 4.130 straipsnio 1 dalies 2 punktas).
73. Servituto pabaigos, tam pačiam asmeniui tapus viešpatuojančiojo ir tarnaujančiojo daikto savininku, sąlygos yra detalizuojamos CK 4.132 straipsnyje – servitutas šiuo pagrindu baigiasi tada, kai tas pats asmuo tampa viso viešpatuojančiojo ir viso tarnaujančiojo daikto savininku (CK 4.132 straipsnio 1 dalis). Kasaciniame skunde argumentuojama, kad, Žemės sklypą perleidus ieškovei, dabartinė faktinė situacija iš esmės atitinka CK 4.132 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą servituto pabaigos pagrindą – nors viešpatuojantieji daiktai (kurie, ieškovės teigimu, yra tik Bičiulių gyvenvietės gyventojų žemės sklypai) ieškovei nepriklauso, vertinant faktą, kad pati ieškovė priklauso viešpatuojančiųjų daiktų savininkams, t. y. yra jų įsteigta ir valdoma tam, kad tenkintų viešpatuojančiųjų daiktų savininkų interesus, susijusius su bendrojo naudojimo objektų priežiūra, tvarkymu ir valdymu, Žemės sklypas priklauso viešpatuojančiųjų daiktų savininkams, tik yra įsigytas ne jų bendrojo dalinio nuosavybės, o per jų įsteigtą ieškovę. Išplėstinė teisėjų kolegija šį argumentą pripažįsta teisiškai nepagrįstu.
74. Pagal CK 4.130 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir 4.132 straipsnio nuostatas, tam, kad servitutas pasibaigtų, būtina, kad viso viešpatuojančiojo ir tarnaujančiojo daikto savininku taptų tas pats asmuo. Vien ta aplinkybė, kad ieškovė įsteigta Bičiulių gyvenvietės žemės sklypų ir juose esančių gyvenamųjų namų savininku teisėms įgyvendinti, nepaneigia savarankiško ieškovės teisinio subjektiškumo. Dėl šios priežasties, net ir sutikus su ieškovės argumentais, kad viešpatuojančiaisiais daiktais, nustatant Kelio servitutą, buvo ieškinio nurodyti Bičiulių gyvenvietės žemės sklypai, tai nesudarytu pagrindo konstatuoti Kelio servituto pasibaigimą pagal CK 4.130 straipsnio 1 dalies 2 punktą, kadangi nurodyti žemės sklypai ieškovei nuosavybės teise nepriklauso ir dėl to byloje nėra ginčo. Kasaciniame skunde nurodytas argumentas, kad Bičiulių gyvenvietės žemės sklypų savininkai bylos nagrinėjimo metu patvirtino, jog Kelio servitutas jiems reikalingas, nagrinėjamai bylai yra teisiškai nereikšmingas, kadangi reikalavimas dėl servituto pasibaigimo jo atsisakius nagrinėjamoje byloje nebuvo reiškiamas.
75. Servituto pabaigos dėl pasikeitusių aplinkybių (išnykusio būtinumo) pagrindas plačiau atskleistas CK 4.135 straipsnyje, nustatančiame, kad kai aplinkybės pasikeičia taip, kad viešpatuojantysis daiktas gali būti tinkamai naudojamas nesinaudojant tarnaujančiuoju daiktu, tarnaujančiojo daikto savininko teisės naudotis tuo daiktu neribojamos, o servitutas baigiasi tarnaujančiojo daikto savininko ir viešpatuojančiojo daikto savininko susitarimu. Jeigu tarnaujančiojo daikto savininkas ir viešpatuojančiojo daikto savininkas nesusitaria, sprendimą dėl servituto pabaigos priima teismas.
76. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad servituto panaikinimo galimybė, kai išnyksta servituto būtinumas, siejama su tuo, jog turi būti iš esmės pasikeitusios konkrečios šalių sutartos ar objektyviai egzistavusios aplinkybės, dėl kurių servitutas buvo nustatytas, t. y. tos aplinkybės turi taip pasikeisti, kad atsirastų galimybė viešpatuojantįjį daiktą tinkamai naudoti nesinaudojant tarnaujančiuoju daiktu. Taigi, reikšiant reikalavimą pripažinti nustatyto kelio servituto pabaigą, išnykus kelio servituto būtinumui, jau turi egzistuoti reali ir užtikrinta galimybė (nors galimi atvejai, kai ji gali atsirasti ir bylos nagrinėjimo metu) viešpatuojantįjį daiktą tinkamai naudoti be nustatyto kelio servituto žemės sklype – tarnaujančiajame daikte, t. y. nustatyto kelio servituto panaikinimas šiuo pagrindu negali būti pateisinamas, jeigu ji panaikinus viešpatuojančiojo daikto tinkamo naudojimo galimybė bus prarasta, o jo tinkamam naudojimui užtikrinti bus reikalinga vėliau, pareiškiant tokius reikalavimus, nustatyti naujus kelio servitutus bei įrengti kelius, kurių techninis įrengimo lygis atitiktų keliui keliamus reikalavimus ir toks kelias taptų tinkamas naudoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-472/2010).
77. Servituto panaikinimo išnykus būtinumui atvejais turi būti iširta ir įvertinta, ar įvyko esminis faktinių aplinkybių, buvusių servituto nustatymo momentu ir nulėmusių servituto būtinumą, pasikeitimas, o šis klausimas sprendinamas taip: 1) turi būti išsiaiškintas servituto nustatymo faktinis pagrindas, t. y. aplinkybės, nulėmusios servituto būtinumą; 2) turi būti išsiaiškinta, ar egzistuoja faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiamas servituto būtinumo išnykimas; 3) turi būti įvertinta, ar faktinių aplinkybių pasikeitimas, jeigu jis ir įvyko, yra esminis, t. y. ar viešpatuojantysis daiktas iš tikrųjų gali būti naudojamas pagal paskirtį be tarnaujančiojo daikto. Kasacinio teismo išaiškinta, kad esminio tokių aplinkybių pasikeitimo įrodinėjimo našta tenka asmeniui, reikalaujančiam servituto panaikinimo (CPK 12 ir 178 straipsniai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298-695/2019, 33 punktas).
78. Bylą nagrinėję teismai, vertindami, ar Kelio servituto būtinumas yra išnykęs, rėmėsi byloje pateiktais įrodymais, tarp jų Trakų rajono savivaldybės administracijos 2020 m. lapkričio 20 d. raštu „Dėl kelio servituto“, kuriame nurodyta, jog ginčo Žemės sklype esantis kelias yra tranzitinis tarp dviejų Trakų rajono savivaldybės vietinės reikšmės kelių ir pastatytas kelio užtvaras nutraukia vientisą susisiekimą (*duomenys neskelbtini*); Trakų rajono savivaldybės administracijos 2020 m. lapkričio 25 d. raštu „Dėl kelio užtvaro“, kuriame nurodyta, jog (*duomenys neskelbtini*) esantis kelias yra tranzitinis kelias tarp dviejų Trakų rajono savivaldybės vietinės reikšmės kelių (*duomenys neskelbtini*). ir pastatytas kelio užtvaras nutraukia vientisą susisiekimą (*duomenys neskelbtini*) kaime, riboja automobilių eismą, pažeidžia kitų žemės sklypų savininkų teises, tokiais veiksmais yra nesilaikoma žemės sklypui nustatyto kelio servituto. Trakų rajono savivaldybės administracijos 2020 m. birželio 1 d. išvadoje taip pat nurodytas servitutinio kelio, užtikrinančio aplinkinių gyvenviečių gyventojų patekimą prie jiems nuosavybės teise priklausančio turto, būtinumas; nustatyta, kad ginčo keliu naudojasi gretimo kaimo gyventojai, kurie neturi kitos galimybės patekti prie savo sodybų; argumentuojama, kad servituto panaikinimas neatitiktų savivaldybės interesų ir reikėtų ieškoti galimybių įrengti kitą kelią gretimo kaimo gyventojams. Remdamiesi šiais įrodymais teismai konstatavo, kad ieškovė neįrodė esminių faktinių aplinkybių, buvusių Kelio servituto nustatymo momentu ir nulėmusių servituto būtinumą, pasikeitimo.
79. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad kasaciniame skunde teismų išvada, jog ieškovė neįrodė esminių faktinių aplinkybių, buvusių Kelio servituto nustatymo momentu ir nulėmusių servituto būtinumą, pasikeitimo, iš esmės nėra ginčijama, kelio servituto būtinumo išnykiną iš esmės grindžiant šio servituto nustatymo neteisėtumu. Tačiau, kaip jau minėta, ieškovei praleidus naikinamąjį terminą Vilniaus apskrities viršininio 2004 m. kovo 22 d. įsakymui Nr. 2.3-1915-79, kuriuo servitutas buvo nustatytas, apskūsti, šio įsakymo teisėtumas nagrinėjamoje byloje neb gali būti vertinamas. Ieškovei neįrodžius, kad nuo Kelio servituto nustatymo momento iki ieškinio šioje byloje pareiškimo būtų iš esmės pasikeitusios aplinkybės, kurios lėmė Kelio servituto nustatymą, bylą nagrinėję teismai pagrįstai ieškovės reikalavimą dėl Kelio servituto panaikinimo CK 4.135 straipsnio pagrindu atmetė.

Dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, įstojimą (įtraukimą) į bylą, aiškinimo ir taikymo

80. Ieškovė kasaciniame skunde taip pat nurodo, kad į nagrinėjamą bylą, pažeidžiant CPK 47 straipsnio nuostatas, trečiaisiais asmenimis,

nepareiškančiais savarankiškų reikalavimų, nepagrįstai buvo įtraukti GNSB „Pabalių slėnis“ ir jos gyventojai. Nors ieškovė neginčija, kad nurodyti asmenys faktiškai naudojami Kelio servitutu, tačiau vertina, kad teisinį interesą, sprendžiant su servitutų galiojimu susijusius ginčus, turi tik teisėti viešpatuojančiųjų ir (ar) tamaujančiųjų daiktų savininkai, atitinkamai tik jie ir gali būti tokio pobūdžio bylų dalyviais. Ieškovės teigimu, GNSB „Pabalių slėnis“ ir jos gyventojų poreikis naudotis Kelio servitutu byloje esančiais įrodymais yra visiškai paneigtas. Remdamasi tais pačiais argumentais, ieškovė prašo pašalinti nurodytus asmenis iš trečiųjų asmenų sąrašo. Ieškovė taip pat nurodo, kad pirmosios instancijos teismas, pažeisdamas CPK 318 ir 77 straipsnių reikalavimus, nepagrįstai pratęsė GNSB „Pabalių slėnis“ atsiliepimo į apeliacinį skundą pateikimo terminą ir atsiliepimą priėmė, o apeliacinės instancijos teismas šio pažeidimo neįtaisė.

81. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad CPK įtvirtinti dviejų rūšių procesiniai pažeidimai, kurie skiriasi vieni nuo kitų sukeliamais procesiniais teisiniais padariniais. Pirmoji procesinių pažeidimų rūšis yra pažeidimai, laikytini pagrindu panaikinti teismo procesinį sprendimą apeliacinės instancijos teisme tik tuomet, kai dėl jų galėjo būti neteisingai išspręsta byla, t. v. šiuo atveju būtina nustatyti atitinkamo procesinio pažeidimo įtaką materialiam bylos rezultatui (CPK 329 straipsnio 1 dalis). Antroji procesinių pažeidimų rūšis yra esminiai procesiniai pažeidimai, sietini su pagrindiniu civilinio proceso principu nepaaisvumu. Nustačius šiuos pažeidimus nėra reikšminga, ar būtent dėl šių pažeidimų byla galėjo būti išspręsta neteisingai, nes laikoma, kad jie lemia pirmosios instancijos teismo proceso neteisėtumą ir absoliutu priimto teismo procesinio sprendimo negaliojimą (CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-308-823/2020, 27 punktas).
82. Kasacijos pagrindus reglamentuojantis CPK 346 straipsnis proceso teisės pažeidimų nekonkretna, įtvirtindamas tik tai, kad proceso teisės normų pažeidimas, kaip kasacijos pagrindas, turi būti esminis ir galėjęs turėti itakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad kasacijos pagrindu pagal CPK 346 straipsnį gali būti abi aptariamoms procesinių pažeidimų rūšys, t. v. tiek procesiniai pažeidimai, paveikę materialų bylos rezultatą ar galėję turėti jam itakos, tiek esminiai procesiniai pažeidimai, kuriuos nustačius teismo priimtas procesinis sprendimas turi būti besąveikiškai naikinamas papildomai nevertinant šiuo pažeidimu reikšmės teisingam bylos išsprendimui (žr. pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-444/2004; 2019 m. balandžio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-114-1075/2019 42, 44, 46, 51 punktus). Procesiniai pažeidimai, kurie nėra esminiai, t. v. nepatenka į absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašą ir yra neturėję itakos bylos rezultatui, nėra kasacijos pagrindas pagal CPK 346 straipsnį.
83. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad ieškovė kasaciniame skunde nepateikia jokių argumentų, pagrindžiančių, jog GNSB „Pabalių slėnis“ ir jos gyventojų įtraukimas į bylą trečiaisiais asmenimis ar GNSB „Pabalių slėnis“ atsiliepimo į apeliacinį skundą priėmimas kokių nors būdu būtų lėmę nagrinėjamos bylos rezultatą. Ieškovės įrodinėjami pažeidimai taip pat nepriskirti esminiams procesiniams pažeidimams, lemiantiems absoliutų teismų priimtų procesinių sprendimų negaliojimą. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad kasacinio skundo argumentai, susiję su CPK 47, 77 ir 318 straipsniu galimu pažeidimu, neatitinka CPK 346 straipsnio reikalavimų ir dėl to nesudaro pagrindo kasaciniam teismui dėl jų pasisakyti. Kita vertus, kadangi ieškovė taip pat yra pareiškusi procesinio pobūdžio reikalavimą kasaciniam teismui dėl nurodytu asmenų pašalinimo iš bylos (CPK 47 straipsnio 5 dalis), išplėstinė teisėjų kolegija pasisako dėl CPK 47 straipsnio aiškinimo ir taikymo tiek, kiek tai yra reikšminga nurodytam procesiniam klausimui išspręsti.
84. CPK 47 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tretieji asmenys, nepareiškančys savarankiškų reikalavimų dėl ginčo dalyko, gali įstoti į bylą ieškovo arba atsakovo pusėje iki baigiamųjų kalbų pradžios, ieigu bylos išsprendimas gali turėti itakos jų teisėms arba pareigoms. Pagal šio straipsnio 5 dalį, dalyvaujančių byloje asmenų prašymu ar savo iniciatyva nustates, kad bylos išsprendimas neturės itakos įtraukto trečiojo asmens, nepareiškančio savarankiškų reikalavimų, teisėms ir pareigoms, teismas motyvuota nutartimi pašalina trečiąjį asmenį, nepareiškančį savarankiškų reikalavimų, iš bylos.
85. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad asmuo įtraukiamas į teismo procesą trečiuoju asmeniu, nepareiškančiu savarankiškų reikalavimų, tuo atveju, kai, atsižvelgiant į to asmens ir vienos iš šalių materialiojo teisinio santykio pobūdį, procesas gali paveikti, nors ir netiesiogiai, to asmens materialiąsias subjektyvias teises ir pareigas. Pagrindinis trečiojo asmens dalyvavimo procese tikslas – padėti šaliai, su kuria jis dalyvauja, laimėti bylą ir taip išvengti savo materialiosios teisinės padėties pablogėjimo. Taigi trečiojo asmens, nepareiškančio savarankiškų reikalavimų, dalyvavimą procese gali pagrįsti tik atitinkamas jo ir vienos iš proceso šalių materialusis teisinis santykis ir teisinis procesinis suinteresuotumas bylos baigtimi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111-701/2018, 24 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
86. Tam, kad asmuo galėtų įstoti į bylą kaip trečiasis asmuo, nepareiškančias savarankiškų reikalavimų, būtinas pakankamas (glaudus) nagrinėjamos bylos teisinis ryšys su trečiojo asmens materialiosiomis teisėmis ir pareigomis. Šis ryšys nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju teismui įvertinus susiklosčiusius teisinius santykius ir faktines bylos aplinkybes, kurių gali būti pačių įvairiausių. Jei bylos ir trečiojo asmens materialinių teisių ir pareigų teisinis ryšys nepakankamas, teismas, atsižvelgdamas į CPK 7 straipsnį, turėtų atsakyti priimti tokį asmenį dalyvauti byloje. Kita vertus, sprendžiamas tokio asmens įtraukimo klausimą, teismas negali reikalauti, kad asmuo pagrįstų savo dalyvavimą byloje tuo, jog byla turės tiesioginės itakos jo materialiosioms teisėms ir pareigoms, nes tokie padariniai būdingi tik bylos šaliai arba trečiajam asmeniui, pareiškančiam savarankiškus reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-403/2020, 31 punktas).
87. Minėta, kad ieškovė kasaciniu skundu neginčija, jog GNSB „Pabalių slėnis“ nariai faktiškai naudojami Kelio servitutu. Nagrinėjamoje byloje pareikštu ieškiniu buvo siekiama pripažinti apskrities viršininko įsakymą, kuriuo nustatytas Kelio servitutas, niekiniu ir negaliojančiu arba šį servitutą panaikinti, arba išaiškinti, kad Kelio servitutas galioja tik Bičiulių gyvenvietės gyventojų žemės sklypų kaip viešpatuojančiųjų daiktų atžvilgiu. Šių reikalavimų ar bent vieno iš jų patenkinimas lemtų, kad gyvenamųjų namų kvartalas, kuriame esančiam žemės sklypui nustatytas Kelio servitutas, būtų uždaras kvartalas ir ginčo keliu nebūtų leidžiama praeiti ar pravažiuoti tretiesiems asmenims, tarp jų ir GNSB „Pabalių slėnis“ nariams. Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad GNSB „Pabalių slėnis“ ir jos nariai, dalyvaudami šioje byloje atsakovės pusėje, siekia išvengti savo teisinės padėties pablogėjimo (galimybės naudotis Kelio servitutu praradimo), todėl laikytini turinčiais pakankamą teisinį suinteresuotumą nagrinėjamos bylos baigtimi.
88. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad ieškovės kasacinio skundo argumentai, jog GNSB „Pabalių slėnis“ ir jos narių poreikis naudotis Kelio servitutu byloje neįrodytas, net jei būtų pripažinti pagrįstais, nesudarytų pagrindo pritarieti ieškovės argumentams dėl CPK 47 straipsnio pažeidimo. Kaip jau minėta, tretieji asmenys, nepareiškančys savarankiškų reikalavimų, į bylą gali įstoti ar būti teismo įtraukiami iki baigiamųjų kalbų pradžios, tuo tarpu į klausimą, ar ieškovo reikalavimai yra pagrįsti, teismas atsako tik priimdamas sprendimą dėl ginčo esmės, todėl trečiųjų asmenų pareiga pagrįsti savo teisinį suinteresuotumą negali būti tapatinama su jų pareiga galutinai pagrįsti proceso šalies, kurios pusėje siekiama įstoti, reikalavimų ar atskirtimų pagrįstumą.
89. Apibendrinama išdėstytus argumentus išplėstinė teisėjų kolegija nusprendžia, kad ieškovės prašymas iš trečiųjų asmenų sąrašo pašalinti GNSB „Pabalių slėnis“ ir kasaciniame skunde nurodytus Pabalių gyvenvietės gyventojus yra nepagrįstas ir netenkinamas.

Dėl proceso teisės normų pažeidimo, iš esmės neišnagrinėjus ieškovės reikalavimų dėl kitų servitutų panaikinimo

90. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad ieškiniu prašė teismo nuspręsti dėl trijų Žemės sklypui nustatytų servitutų galiojimo, panaikinimo arba turinio išaiškinimo: Kelio servituto ir Kitų servitutų, tačiau bylą nagrinėję teismai reikalavimų dėl Kitų servitutų faktiškai neišnagrinėjo, pasisakydami tik dėl Kelio servituto ir tokiu būdu pažeisdami proceso teisės normų reikalavimus. Išplėstinė teisėjų kolegija šiuos kasacinio

skundo argumentus pripažįsta iš esmės teisiškai pagrįstais.

91. Kaip jau minėta, Žemės sklypui Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 2.3.-1915-79 yra nustatyti trys servitutai: kelio servitutas – 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64, servitutas – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas – 0,0002 ha, plane pažymėtas S1, ir servitutas – teisė aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, 17 831 kv. m, plane pažymėtas skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64. Ieškovė byloje pareiškėtais ieškiniu reikalavimais siekė visų trijų servitutų panaikinimo arba pripažinimo negaliojančiais. Atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos prašė atmesti visus ieškiniu reikalavimus, t. y. nesutiko ne tik su Kelio servitutu, bet ir su Kitų servitutų panaikinimu ar pripažinimu negaliojančiais.
92. Šia nutartimi jau konstatuota, kad ieškovės reikalavimas dėl Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. 2.3.-1915-79, kuriuo nustatyti visi trys ieškovės ginčijami servitutai, panaikinimo šioje byloje negali būti nagrinėjamas ieškovei praleidus ABTĮ nustatytą naikinamąjį terminą šiam administraciniam aktui apskusti, taip pat konstatuota, kad reikalavimas dėl servitutų turinio išaiškinimo negalėjo būti nagrinėjamas kaip savarankiškas ieškiniu reikalavimas. Nurodyti išaiškinimai taikytini tiek dėl Kelio, tiek dėl Kitų servitutų. Tačiau išplėstinė teisėjų kolegija pripažįsta pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad reikalavimas dėl Kitų servitutų panaikinimo teismų buvo atmestas nenustačius šiam klausimui tinkamai išspręsti reikšmingų faktinių aplinkybių.
93. Reikalaujama panaikinti Kitus servitutus ieškovė nurodė, kad 2013 m. rugsėjo 23 d. teisių perleidimo sutartimi ir turto perdavimo–priėmimo aktu ieškovei buvo perduota visa Žemės sklype esanti inžinerinė infrastruktūra: Bičiulių gyvenvietei reikalingos komunikacijos, tinklai, vaikų žaidimo aikštelės, vidaus keliai ir kiti infrastruktūros objektai. Ieškovės teigimu, jokios bendrojo naudojimo ar centralizuotos komunikacijos Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. 2.3.-1915-79 priėmimo metu Žemės sklype neegzistavo ir neegzistuoja iki šiol. Kadangi Kiti servitutai suteikia teisę tik aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, t. y. tarnauja išimtinai tik esamoms ieškovei priklausančioms komunikacijoms aptarnauti, šie servitutai turi būti panaikinti sutapus viešpatuojančiojo ir tarnaujančiojo daikto savininkui. Kita vertus, ieškovė nurodė ir tai, kad Žemės sklype esančių komunikacijų kainą yra sumokėję Bičiulių gyvenvietės gyventojai ir kad ši infrastruktūra yra Bičiulių gyvenvietės gyventojų bendrojo naudojimo objektas.
94. Pirmosios instancijos teismas sprendime nurodė, kad Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 2.3.-1915-79 nustatyti servitutai suteikia teisę tiesti centralizuotus (bendrojo naudojimo) inžinerinės infrastruktūros tinklus (požemines ir antžemines komunikacijas), kelius bei takus, jais naudotis ir juos aptarnauti. Detaliau dėl kiekvieno iš dviejų Žemės sklype nustatytų servitutų, skirtų požeminėms ir antžeminėms komunikacijoms aptarnauti, turinio pirmosios instancijos teismas nepasisakė. Iš esmės visi pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvai, kuriais remiantis ieškovės reikalavimas dėl servitutų panaikinimo atmestas, susiję su trečiųjų asmenų teise naudotis Kelio servitutu, taip pat tuo, kad nė GNSB „Bičiulių gyvenvietė“ gyventojams nuosavybės teise priklausantis žemės sklypas nėra pažymėtas kaip viešpatuojantysis daiktas, t. y. iš esmės susiję su reikalavimu dėl Kelio servituto panaikinimo. Dėl ieškovės argumento, kad visos Žemės sklype esančios komunikacijos nuosavybės teise priklauso jai ir kad kitiems asmenims priklausančių komunikacijų Žemės sklype nėra, pirmosios instancijos teismo sprendime išsaniau nepasisakyta.
95. Apeliaciniame skunde ieškovė, be kita ko, rėmėsi tuo, jog servitutas, suteikiantis teisę tiesti centralizuotus (bendrojo naudojimo) inžinerinės infrastruktūros tinklus (požemines ir antžemines komunikacijas), kelius bei takus, Žemės sklypui nenustatytas (Kiti servitutai nustatyti jau esamoms komunikacijoms aptarnauti), Žemės sklype jokių centralizuotų (bendrojo naudojimo) inžinerinės infrastruktūros tinklų, kelių bei takų niekas netiesė ir tokie neegzistuoja. Ieškovė taip pat nurodė, kad pirmosios instancijos teismas reikalavimą dėl Kitų servitutų panaikinimo apskritai neišnagrinėjo. Tačiau apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje iš esmės pasisakė tik dėl pagrindų panaikinti Kelio servitutą nebuvimo, o dėl ieškovės argumentų, susijusių su Kitais servitutais, nepasisakė ir jų nevertino.
96. Taigi, nagrinėjamoje byloje liko nenustatyta, koks yra kiekvieno iš dviejų Kitų servitutų (kurie, bylos duomenimis, yra nustatyti skirtingose Žemės sklypo vietose) turinys, nenustatyta, kam priklauso Žemės sklype esančios komunikacijos, kurioms aptarnauti nustatyti kiekvienas iš šių servitutų (ieškovei, gyventojams, arba tretiesiems asmenims). To nepadarius nėra galimybės įvertinti ieškovės reikalavimą dėl Kitų servitutų panaikinimo pagrįstumo, taigi bylos esmė dėl šios dalies liko neatskleista. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje nebuvo įrodinėjama ir nenustatyta, kad Žemės sklype faktiškai yra savivaldybei priklausantis bendrojo naudojimo kelias, – teismų konstatuota, kad vietoje šio (anksčiau egzistavusio) kelio Žemės sklype yra nustatytas Kelio servitutas, todėl pagal byloje nustatytas aplinkybes nėra pagrindo išvadai, jog Kiti servitutai (ar vienas jų) yra nustatyti savivaldybei priklausančiam keliui aptarnauti.
97. Nurodytas proceso teisės normų pažeidimas sudaro pagrindą panaikinti skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria paliktas nepakeistas pirmosios instancijos teismo sprendimas atmesti ieškiniu reikalavimą dėl Kitų servitutų panaikinimo. Kadangi servitutų turinio nustatymas yra susijęs su faktinių aplinkybių nustatymu ir įvertinimu, nepriskirtinu kasacinio teismo kompetencijai, panaikinus apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, byla pagal šį ieškiniu reikalavimą grąžinama iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

98. Kasaciniam teismui nutarus perduoti bylos dalį nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, šalių turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti apeliacinės instancijos teismui (CPK 93, 96, 98 straipsniai).
99. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu nebuvo patirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5, 6 punktais, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutarties ir Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. liepos 28 d. sprendimo dalį, kuria atmesti ieškiniu reikalavimai pripažinti Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymą Nr. 2.3.-1915-79 ir jo pagrindu žemės sklype, (*duomenys neskelbtini*), nustatytus servitutus niekiniais ir negaliojančiais nuo nustatymo momento ir išaiškinti žemės sklypui, (*duomenys neskelbtini*), Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 2.3.-1915-79 nustatytų servitutų turinį, ir bylos dalį pagal šiuos ieškiniu reikalavimus nutraukti.

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutarties dalį, kuria palikta nepakeista Vilniaus regiono apylinkės teismo 2022 m. liepos 28 d. sprendimo dalis atmesti ieškiniu reikalavimą dėl žemės sklypui, (*duomenys neskelbtini*), nustatytų servituto – teisės aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas – 0,0002 ha, plane pažymėto S1, ir servituto – teisės aptarnauti požemines, antžemines komunikacijas, 17 831 kv. m, plane pažymėto skaičiais 1-29, 30-53 ir 54-64, panaikinimo, ir nutarties dalį, kuria

paskirstytos bylinėjimosi išlaidos, ir šią bylos dalį grąžinti nagrinėti iš naujo Vilniaus apygardos teismui.

Kitą Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 9 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai   Goda Ambrasaitė-Balynienė

Danguolė Bublienė

Andžej Maciejewski

Antanas Simniškis

Algirdas Taminskas

Egidija Tamošiūnienė

Jūratė Varanauskaitė